SPISY ADOLFA HEYDUKA

LII.

VZPOMÍNKY LITERÁRNÍ

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

LII.

VZPOMÍNKY LITERÁRNÍ.

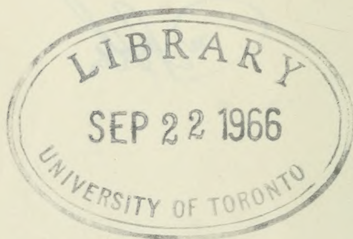
NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE

1911.

ADOLF HEYDUK:

VZPOMÍNKY LITERÁRNÍ.

NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.
1911.

„Unie“ v Praze.

Při trasování.

(Drobná vzpomínka z mé železniční praxe.)

Zvěčnělý bratr v Máji Neruda napsal v jednom ze svých žertovných feuilletonů o svých přátelích, čím kdo chtěl být a čím se stal.

O mně tam napsal, že jsem chtěl býti kočím; osnoval to na malé příhodě, jež mne potkala, když jsem se po odbytých technických studiích stal elévem Turnovsko-Kralupské dráhy. Byl jsem tehdejším ústředním ředitelem Kressem vyzván, abych jako dobrý kreslič vstoupil do kreslířského oddělení jmenované dráhy, kde podřízeni mi byli dva pomocníci, bývalý kollega Kolář a vysloužilý ohněstrůjce Staněk. Pracoval jsem bedlivě přehlednou mapu trati a ředitel byl se mnou spokojen. On vkresloval do plánu trať a přál si, aby bylo včas všecko připraveno. Kolář pracoval pilně, ne tak Staněk, jenž váhal a jejž jsem proto častěji

k pospěchu a vytrvalejší práci nutiti musil, což mu nebylo právě po chuti. Počal reptati, ba činil mi mnoho naschvál. Leč konečně bylo hotovo a ředitel vyzval mne, abych mu byl k ruce v jeho kanceláři, jež byla na nábřeží naproti Střeleckému ostrovu, hned za sochou císaře Františka. Když bylo vše hotovo, ptal se mne, jak se mi v úřadě líbí; samo sebou se rozumí, že jsem řekl že dobře, „ačkoliv," dodal jsem, „líbilo by se mi více při trasování, v poli." Usmál se a pravil: „Stane se tak, až bude na čase, zatím není v poli práce. Nuže, podívejte se tam zatím; doneste zde mapy a instrukce pro oba pány inženýry, vrchního inženýra Vraného a Palliardyho. A jeďte hned ráno!" Dal mi 10 zl. pro fiakra s nařízením, abych jel na Chvala, kde prý v okolí kdes oba páni pracují. Trasovali.

Ustrojil jsem se svátečně, abych na oba pány lepší dojem učinil. Zastihl jsem je připravené do pole.

Představil jsem se. Oba páni si mne prohlíželi s úsměvem a zvláště utkvěl jejich zrak na mých krátkých lakovaných botkách; oni oba měli vysoké holínkové juchtovice.

Palliardy, vysoký. štíhlý pán s mohutným orlím nosem a pichlavýma, očima potutelně se usmíval; malý, silnější Vraný se silně vyklenutými zády vrtěl hlavou, když mu Palliardy něco potají šeptal, konečně pohodil

hlavou a pravil: „Nuže, půjdeme“ a vyzval mne, abych šel s nimi.

Vedli mne do polí přes oraniště a hluboké brázdy. Půda byla rozmoklá, vyhýbal jsem se, jak jsem jen mohl, ale nic naplat, šel jsem bezvolně za nimi a brzy byly botky i spodky po kolena zabláceny, ukázali mně, jak jest to v poli.

Po té zavedli mne do hospody, kde bydlili, a sluhovi přikázali, aby přinesl víno, jež s sebou vozili, bylo to víno tak zv. „Bocksbeutel“, výborné, ale silné. Nutili mne, abych pil zároveň s nimi. Poslechl jsem. Chutnalo mně; následků jeho jsem neznal a brzy se mi počala hlava motati.

Nechali tedy páni inženýři vína a rozkázali zapřáhnout, měli nařízeno vrátiti se ještě téhož večera domů. Usedli do dvousedadlového kočáru sami a ačkoli naproti nim bylo ještě užší sedadlo, posadili mne na kozlík vedle kočího.

Vše bylo nastraženo pro žert, ač trochu povážlivý! Držel jsem se kozlíku, jak jsem jen mohl; neboť kočí koně poháněl do klusu, chtěje býti v čas doma. Ale jízda byla pro mne na povýšeném místě přec jen nepříjemná a kočí neustával v rychlé jízdě, šlehaje koně ustavičně bičem a nutě je k poklusu, až mi jich bylo líto. I prosil jsem jej, aby koně trochu přidržel. On chtě to učiniti odložil bič, a já chtěje se biče zmocniti,

zavrávoral jsem a spadl jsem s kozlíku, vlastně byl jsem vymrštěn do bláta. Tu teprve páni inženýři, již rychlou jízdou a neklidem mým na kozlíku chtěli čehosi dociliti, v jakémsi strachu kázali zastavit, očistili mne, jak bylo lze, a hodili na mne přikrývku; bylť už mlhavý podzim — a zavezli mne domů.

Nestalo se mi na štěstí nic, jen několik modřin jsem si odnesl, a ráno šel jsem zase do kanceláře, leč byl jsem toho dne práce prost. Kress pravil mi pak:

„Do práce v poli musil byste mít, můj milý, jiný úbor a silnější konstituci, to pro vás ještě není, zůstaňte jen u mne!"

Když jsem při schůzce s Nerudou nehodu svou jemu vypravoval a on zvěděl, že jsem jinak zdráv, smál se srdečně a pravil mi:

„Taková služba vůbec pro tebe není; třeba se po jiné ohlédnout."

Brzy na to potkal jsem se se školním radou Wenzigem, jenž byl toho času ředitelem první české reálky a s jehož synem Bedřichem jsem kdysi za vychovatelství tehdejšího professora na téže reálce korrepetoval reální předměty. Když jsem jej pozdravil, zastavil se a ptal se mne, jak se mám a také on pravil:

„To pro vás není! Což, nechtěl byste k nám na reálku za assistenta kreslení?"

Vděčně jsem přijal, ačkoliv jsem místo platu 75 zlatých měsíčně dostal jen 25 zlatých.

Dvě léta jsem assistoval při kreslení a stavitelství u laskavého professora Niklasa. Po té, když zřízena byla česká reálka v Písku, jejímž ředitelem stal se Jan Krejčí, odjel jsem s ním stav se supplentem těchže předmětů v Písku, kde jsem zapadl a vězím až po uši posud!

První doba mého pobytu v Písku.

Začátkem školního roku 1861 přišel jsem do Písku, kam mne zavolal můj nezapomenutelný dobrodinec, můj druhý otec Jan Krejčí, blahé paměti. Vyjeli jsme my noví suplenti, Karel Böhm a já, společně s Františkem Tonnerem a s ředitelem Krejčím konec září 1860 dostavníkem od „Zlaté husy" přes Zbraslav, Mníšek a Dobříš. Jeli jsme od 2 hodin odpoledne, celou noc až do druhého dne a přijeli jsme do Písku pozdě ráno. Na stanici dostavníku čekala nás městská rada. Krejčí představil Tonnera a Böhma. Městský radní Gamiš nečekal, až ředitel také mne představí, ale přiblížil se až ke mně sám, poklepal mi na rameno, pohladil mne po tváři a obrátiv se k řediteli Krejčímu, pravil po německu:

„A tu nám přivádíte hned nového studentka!"

Soudil tak z mého bezvousého líce a suché slabé postavy; byltě jsem po vážné nemoci.

Jan Krejčí (z r. 1860.).

Krejčí se usmál a pravil:

„Bůh uchovej, to je můj nový učitel kresby."

Po té jsme se ubytovali v hospodě „u kola" a brzy na to ve svých mládeneckých bytech.

Nebylo nás ovšem mnoho, 4—5 novopečených učitelů, ale v městě bylo hned hlučněji; přibyla s námi hned řada studentů z české reálky pražské, již byli v Písku a v okolí rodilí. Hoši měli k nám velikou důvěru a my jim byli opravdovými přáteli a rádci i mimo školu. Mnozí gymnasisté, již zkoušeli se ve verších a byli pilní čtenáři, navštěvovali mne čas od času, aby se se mnou, „Májistou", poradili a vyptávali se na literární ruch pražský, na Hálka, kterého často citovali, na Nerudu, na Friče a jiné, ovšem na kruh májový nejvíce; mluvilo se o posudcích M á j e a o jeho representantech, jež tenkrát Jakub Malý kde mohl pohazoval a posudky své také v O t a v a n u otiskoval, kam také Neruda psával pod jménem Janko Hovora. Otavan byl té doby jediný belletristický list vycházející mimo Prahu; tiskl jej švakr Malého, Václav Vettrl, jehož nákladem vyšel také Bendlův překlad Puškinových rozpravných básní. Na jedné takové vycházce s nadšenými studenty hovořili jsme o tom, že 10. listopadu 1860 připadají 50. narozeniny slavného pěvce Máje a studenti chtěli je slušně oslaviti, pokud té doby školské zákony dovolovaly.

Věnečky se studentům nedovolovaly, také ne průvod lampionový, leda nějaká slavnost církevní, leč ta by byla vyžadovala prázdně u vyučování. Dlouho bylo raděno a umlouváno, až konečně upuštěno od slavnosti, a Vettrl byl požádán, aby v čele Otavana na slavný den písecké kruhy občanské i studentské pozorny učinil. Byl ochoten tak učiniti pod výminkou, že si studenti sami něco případného objednají a radil jim, aby požádali barona Villaniho, který někdy do Písku k příteli Vettrlovi dojížděl, za případnou báseň. Studenti oktavané požádali hodného pána, ale odpověď nepřicházela a čas se blížil. I přišli nedlouho před 10. listopadem ke mně se žádostí, abych to učinil já. Výmluva ma nepomohla a když stále a stále se nějakých veršů dožadovali, učinil jsem jim po vůli.

Abych mysl školou unavenou trochu osvěžil, přečítal jsem si Máchovy básně a vybral jsem z jedné z nich čtyřveršovou slohu, usmysliv si její čtyřverší glossírovat. Zněla následovně:

Pohřbi harfo, ty má věrná
Ostrý meč mi v pravou ruku,
Vzhůru! za mnou, mládi věrná,
Ať skončíme vlasti muku.

Klesni smutek — nová přání
Zase rázem k nebi čelí,

Stejný účel v upoutání
Bratru s bratrem jíti velí;
Nyní mužně zamezíme
Všecka uštknutí nás černá,
Žel pak, který teď cítíme
Pohřbi harfo, ty má věrná atd.

Vzkřísíme se, Bůh dá zdaru
Činem pouta přetrháme,
Nápoj lásky do poháru,
Z něhož se chcem sílit, dáme.
Pro blaho chcem život klásti,
Každý zvolej v jarém zvuku:
Podej, drahá, svatá vlasti,
Ostrý meč mi v pravou ruku atd.

Rychle k činu, nezahyne
Národ, jenž se nezotročil,
Národ český slávou slyne,
Hoden, by svůj vrchol zočil.
Byla dlouhá utrpení,
Ukrutná a bezeměrná —
Sláva volá, krev se pění,
Vzhůru za mnou, mládi věrná . . .

Zvítězíme — naše síla
Skrovná, ale pevná. stálá,

Dvě stě let se v srdci kryla,
Nyní však již ohněm pálá.
Nezahynem, vytrváme,
Dokud bude srdce v tluku,
Vzhůru, pokud sílu máme,
Ať skončíme vlasti muku!

Dne 13. listopadu 1860 vyšla báseň má v Otavanu a studenti, zvlášť gymnasisté, přinášeli si čísla jeho do školy. Professor P. Ctibor, kněz velmi přísný a učitel bedlivý, vzal kterémus žáku Otavana z ruky, neschvaloval počínání jeho a posoudil báseň velmi přísně. Od té události pokládali odvážnější Otavana se zmíněnými verši vždy na katedru, kdykolivěk Ctibor učení zahajoval, až i k neprozřetelnému výroku svésti se dal o mé osobě jako o kl . . . vlasatém. Hoši tím více na mne se upoutali a měli mne rádi, ačkoliv jsem jejich učitelem nebyl.

Ale tím nebyla věc ještě odbyta. Kterýs úředník krajského úřadu všiml si Otavana více, než zasluhoval, a donesl číslo to ke krajskému hejtmanu Mildnerovi, známému po vlastech archaeologu a upřímnému národovci. Ten prečetl obsah, zamyslil se chvíli a odevzdal věc k řízení vrchnímu komisaři Suttnerovi s poznámkou: „Nic na tom není, jen trochu více mladické krve!" Ale Suttner, bývalý patrimoniální úředník, byl jiného

náhledu, zavolal si mne a vyšetřoval, co jsem verši těmi chtěl říci a proč jsem je psal, vyzývaje mládež, aby s mečem v ruce šla za mnou. Usmál jsem se a pravil jsem:

„Snad nebudete, pane, myslit, aby se studenti pustili do boje pod mým vedením a v Písku, kde je taková silná vojenská posádka? Což pak není myšlenka také mečem? A takový meč myšlenky myslil jsem také já při psaní veršů. Patrně jsou zde míněny jasné, blýskavé a řízné myšlenky, jimiž vlast vysvobodit toužíme z utrpení, jež se na všech stranách zmáhá, a konečně by snad ani na ty klacky Němců ostré meče neškodily!"

„No, no, nechme toho," pravil Suttner, „napíšu to tak do protokolu, jak jste mi řekl, ať si s tím pan krajský dělá, co chce."

Krajský Mildner nechal sebrat roztroušené exempláře Otavana a zůstal mně i na dále laskavým příznivcem a s ním i pan vrchní komisař Suttner.

Úplně s českou reálkou v Písku měnily se také sociální jeho poměry. Krejčí poučoval občanstvo o jeho povinnostech k vlasti i k sobě. Pobádal měšťany, aby po absolvování středních škol dávali syny své do obchodu a na řemesla a založil za tím účelem při reálce

Milada Pospíšilová
později provdaná Ottová.

první průmyslovou školu, kterou vláda po inspekci prof. Kořistky z prvu, než takovou školu v Plzni v život uvedla, do své správy přijmouti chtěla, ale věc se rozkotala sporem o vyučovací řeč. Krejčí od češtiny a vláda od němčiny nechtěli ustoupiti.

Průmyslové škole dařilo se dobře a dobře dařilo se též vyšší české dívčí škole, rovněž první v Čechách. My, učitelé obou středních škol, vyučovali jsme na ní bezplatně a napsali jsme řadu menších knih s názvem Dívčí škola, výbor vědomostí pro dívky nutných a užitečných. Prof. Ningr napsal stručnou a pěknou knížku o české literatuře, prof. Pažout napsal fysiku a přírodopis, prof. Myška nauku náboženskou a mravouku, prof. Ardelt nauku o dívčím tělocviku, prof. Tonner chemii, jiní zase jiné a já konečně napsal stručné bájesloví slovanské a germánské, opatřiv je zároveň jednoduchými obrázky. Brzy přivábila tato dívčí škola mladé dívky z okolí, ano i z Prahy do Písku. Přišla dceruška knihkupce Pospíšila, později spanilomyslná choť pana rady J. Otty, z Votic přišla slečna Kopfsteinová, nynější choť pana dra Zeise v Táboře, přišla dceruška známého vlastence dra Dlabače z Nymburka, jež provdala se pak za dra Jos. Emlera, a všecky ve snaze ušlechtilé zápolili v učení se všemu s dívkami z lepších píseckých rodin, z nichž v první řadě vynikaly obě slečny soudního rady Havelky: Zdeňka,

Sl. Otilie Malá
později provdaná Sklenářová

*

později choť mecenáše Hlávky, a Milada, choť JUDra Pippicha v Chrudimi.

Byl to utěšený ruch v této škole, z kteréž jsem po čase odvedl také svou milou ženu. Společenský život vzmáhal se a rostl, zvlášt když do Písku zavítala návštěvou k příbuzným, v domácnost MUDra Kendíka, c. k. plukovního lékaře, slečna Otilie Malá, později proslavená umělkyně dramatická, taktéž dcera vojenského lékaře z Vídně. Byla ušlechtilých způsobů velkoměstských, výbornou společnicí a výbornou zpěvačkou. Byla často zvána do lepších společností, kam jsme i my, mladí supplenti, bývali zváni už proto, že takové společnosti končívaly tancem. Slečna Otilie zpívala s velikou vervou a opravdovým nadšením písně Pivodovy, zvláště onu: „Jako krajina nebeská", kterou po nějaké době zpívaly všecky mladé dámy, snažíce se slečny Malé dostihnouti. Konaly se častější vycházky do lesa „u Honzíčka", na Jarník, na plovárnu a jinam. Poněmčilé dosud město počalo na novou českou společnost pohlížeti poněkud uctivěji. Byla zvána do kasina, kde scházeli se měšťané i důstojníci, z nichž vynikali někteří, jako na př. setník Löw, bývalý učitel dějepisu na kadetní škole, později professor na škole pro štábní důstojníky, a setník Melzer, který psal slušné verše a zbásnil libreto k opeře „Liane", které v hudbu uvedl Šťastný, a nadporučík Klein, všestranně

vzdělaný krasavec z Frankfurtu nad Mohanem, u nichž jsme byli někteří taktéž vítanými hosty a k nimž mne posud přátelství váže.

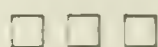
Také Krejčí přicházel z prvu do společnosti v kasině, ale brzy znechutila se mu společnost, zvlášť ona měšťanská zněmčilá, která v milém řediteli viděla jen škůdce jejich financí, protože náklad na moderně zařízenou reálku a průmyslovou školu byl dle jejich posudku velký a přehnaný. A jaká to byla němčina těch pánů patriciů píseckých! Tak jeden vážený starší obce tázal se sluhy, nataženy-li jsou hodiny v hostinských místnostech těmito slovy: „Johann, ist die Uhr angezogen?" Jiný zas vyprávěl, jaké měl časy, když pracoval jako krejčí v Brně, takto: „Ja, das waren Wetter, als ich in Brünn gemacht habe! Alle Tage war Braten in der Trompeten!"

Krejčí věnoval veškerý čas poučení řemeslnictva, zamiloval si školu průmyslovou, z které posud z odborníků v životě několik jsou činní, tak na př. vrchní inženýr Kroh u knížete Schwarzenberga na Krumlově a několik stavitelských mistrů na českém venkově. Mimo to poučoval Krejčí vůkolní rolnictvo, seč byl, všestranně a poctivě.

To vše bylo vládě, kterou tehdejší měšťanstvo a úřednictvo informovalo svým způsobem, proti mysli, a když rok školní chýlil se ke konci, dostal Krejčí vy-

rozumění z Prahy, že jeho jednoroční dovolená je u konce a že se má na své místo na českou reálku zase jako učitel vrátit. Šel klidně, ale my, jeho žáci a ctitelé, nebyli jsme tak klidni, věděliť jsme, že nastane obrat k horšímu. A stalo se, průmyslovka byla zrušena, dívčí škola pro úplné zanedbání materielní se rozpadla, a reálka strádala, než zase zvolna do pravé míry uvedena jest. Slečna Otilie Malá vrátila se do Vídně k otci, odkud přišla do Prahy jako ozdoba českého národního divadla.

Ruch v Písku stával se normálním, řemesla, jež krejčí snažil se zvelebiti, ustala v pokroku, po průmyslovce není památky, ač do nedávna stával na hřbitově muž hliněný v životní velikosti, jejž z hlíny vymodeloval a vypálil vděčný syn hrnčíř Herrman svému zemřelému otci jako pomník. Také ten se rozpadl a není po něm památky jako po té škole, kde se modelovat učil vděčný syn Herrmanův. Nadšený Krejčí dostal se z reálky brzy na techniku a z techniky na universitu, která jej poctila čestným doktorstvím. Na obou ústavech byl otcem posluchačův a pýchou sborů professorských.

Má první kniha.

Lásku k české písni vzal jsem s sebou pro život hned z domova. Matka ráda zpívala a na přástkách a při draní peří zpívalo se, než se úplně setmělo a než dračky na svícnech se rozsvítily, skoro vždycky. Matka měla mimo velké množství písniček po různu koupených a v špalíčky sešitých, také tři svazky písní Erbenových, které jí nejstarší můj bratr František daroval a jež ve veliké měla vážnosti. A jaké množství písniček uměla, jichž jsem jinde, od dob, co jsem z domova odešel, nikde neslyšel!

Když jsem roku 1851 přišel do Prahy a dal se zapsati do české reálky právě otevřené, rozvinul se mi před očima teprve nový svět. Byla to tenkráte doba vzrušného vlasteneckého nadšení, jímž slynuli téměř všickni naši professoři, v první řadě ovšem mladý Jan Krejčí, učenec zvučného už jména, z Polska se vrátivší Zap, šlechetný Wenzig, dr. Majer, jenž mi svým žhoucím

okem až na dno duše hleděl, když jsem dané rovnice bez jeho pomoci řešiti nedovedl, a Valenta a j. Zbožňovali jsme je; ústav rozkvétal vzorně. Byli jsme jako jedna rodina.

Chování naše bylo bezúhonné a proto professoři nebránili nám, zazpívali-li jsme si v přestávce o 10. hodině hlasem přitlumeným některou tu národní píseň, kterou nás učitel zpěvu Švajcr právě zpívati učil.

Byly to doby pěkné a družné. Písně ty vyvolávaly u některých dojmy a ozvuky hlubší a nebylo divu, že ten neb onen též o nějakou podobnou písničku se pokusil, třebas „známou zpívala se notou". K takým patřil jsem i já, a brzo zařadili mne spolužáci mezi první písničkáře ústavu. Robili jsme vskutku verše.

Professor Krejčí, intimní přítel Boženy Němcové a štědrý její ochránce, jenž mimo vědecké práce psával též rozmanité články cestopisné a švarné žertovné verše skládal, byl v páté třídě naším učitelem češtiny.

Byl námi všeobecně milován, ba zbožňován. Učil nás prosodii a po všeobecných pravidlech veršování a poučkách o rozmanitém metru bylo nám úlohou okoušeti se také ve vlastních skládáních. Krejčí vedl si při tom velice prakticky, ač pro nás methoda jeho nebyla příliš lákavá. Přečetl nám na př. nějakou básničku z čítanky metra trochajského, ukázal na různost spádu a zvlnění verše, na délku a krátkost slabik u po-

Josef Wenzig.

rovnání s metrem — řeknu třeba jambickým neb daktylickým — a dal nám básničku tu převésti do toho kterého metru jiného. Věc ovšem dosti nesnadná, ale mně se přec někdy dosti slušně povedla. Platil jsem u spolužáků za dobrého veršovce, tak že v ročníku šestém, když na místo Krejčího nastoupil prof. Erben a větší požadavky na nás kladl, vykonával jsem skoro za polovinu žáků úkoly nám přidělené, jež Erben vždycky velice svědomitě korrigoval a pak censuroval, ač mnozí, jimž jsem úkol kvapně načrtl, lepší známkou vyznamenáni byli, nežli já sám, čemu se dnes ovšem nedivím. Měl jsem některé z těch věcí — byly to hlavně bajky — do nedávna. Spálil jsem je.

Roku 1853 přibyli do ústavu dva noví žáci, Jos. Svátek, pozdější známý romanopisec, a František Schwarz, oba vyspělejší jinochové pražští, nad jiné sečtělí a v písemnictví se pokoušející. Schwarz překládal plynně z francouzštiny a měl důkladný rozhled v literatuře.

Ačkoli oba byli o rok níže, seznámili jsme se přec velmi záhy; písničkáři se prozradili. Oba na ústav přibylí vyprávěli nám, že studenti na akademickém gymnasiu vydávaji si za redakce Hálkovy psaný list „V a r i t o a l y r u“ a vybídli některé z nás, abychom společně po příkladu akademického gymnasia vydá-

Josef Svátek.

vali si též list takový. Bylo přijato, a oba navrhovatelé byli v jednom redaktory i písaři.

List pojmenovali jsme „L i b u š e“. Hlavním spolupracovníkem byl velice čilý J. R. Vilímek, jenž založil později „Humoristické listy“.

Písničky, jež jsem do Libuše psal, líbily se oběma druhům. Stále nutili a vybízeli mne k novým a novým.

Psal jsem tedy jim k přání a sobě pro potěšení, až i na ujmu studia mathematiky, v níž vždy jsem kulhal, a když jsem se rok na to z prázdnin do Prahy vrátil, přinesl jsem jich celou haldu. Skládalť jsem je doma, na vycházkách lesních: pod zámek, v údolí Olšinky a Šilinkova důlu, kde měli moji příbuzní mlýny. Nejraději však toulal jsem se kolem mlýna strýce Čejky v Šilinkově důlu, ondy nevýslovně krásném, nyní úplně zapomenutém a zpustlém. Mlýn (v němž narodila se i má matka) proměněn je v panskou hajnici; sad je zalesněn! Schwarz je pročítal, řekl mi svůj soud a opsal některé, jež se mu zamlouvaly, do knížky k tomu určené. Za krátko byly už knížky dvě. Libuše vydali jsme dva ročníky; oba budou asi v rodině přítele Svátka.

Když po přání otcově roku 1854 odjel jsem na nový technický ústav do Brna, abych zde studoval vyšší mathematiku a fysiku, dopisoval jsem si ještě se Svátkem, jenž mne přátelsky vybízel, abych mu dále verše

posílal, ale stalo se jen asi dvakráte. Vyšší mathematika mne příliš mořila a když chvilka zbývala, vycházeli jsme s některými přáteli do okolí, chtíce poznati kraj i lid.

Tenkráte o prázdninách navštívil jsem svého bratra v uherských Maláckách; byl sládkem u hraběte Koloniče. Toulal jsem se s ním mezi lidem slovenským a mezi cigány, již mne velice zajímali a lákali svou svérázností. Bratr Josef dával mně hrávati od cigánů na cimbál a zpívati trávnice od vůkolních vesničanek. Potom vrátil jsem se do Prahy. Se Svátkem, jinak nezaměstnaným, stýkal jsem se jen někdy v kavárně. Plicním neduhem těžce sklíčený Schwarz ležel v nemocnici, kde jsem jej několikráte navštívil, než resignovaně zemřel. Byl už úplně sám a chud. Chytrý, velice nadaný bohém!

Na pražské technice bylo mi studovati dále. Někteří kollegové usnesli se na tom, že budou navštěvovati taneční hodiny u zemského mistra tanečního Linka. Vyzvali mne, abych se k nim přidružil, leč že nebyl počet náš dostatečně veliký, nabídl nám Link společnou hodinu s hloučkem posluchačů universitních. Přijali jsme.

Mezi nimi byl pěkně urostlý jonák plavých vlasů se šátkem à la Byron uvázaným, a že byl as stejně veliký jako já, dávali jsme si obyčejně protějšek při čtverylkách. Byl to Hugo Toman, studoval práva a oddal se

mimo to studiu archaeolcgie. Psával už drobné věc do Archaeologických památek. Podružili jsme se a navštěvovali se vzájemně. Bydlil s Rudolfem Procházkou, jenž zemřel v Praze jako ředitel měšťanských škol. Scházeli jsme se i s jinými přáteli spolužáky, vyhledávajíce kavárny, kam chodívali starší literáti, k nimž táhla nás skutečná úcta. Když jsme se shlukli v družinu Májovou, vyhledali jsme si kavárnu Čáslavského v Dominikánské ulici.

Tím časem ke konci roku 1857 chystal se Vilímek, že bude se Svátkem vydávati „Humoristické listy" a znaje mé písničky, v duchu prostonárodním skládané, požádal mne o nějaké na výběr. Přinesl jsem mu jeden ondy Schwarzem seřaděný sešit. Vilímek se Svátkem vybrali si ihned dvě písničky. „Kukačky" a „Holoubci". „Kukačky" dal Vilímek illustrovati od Königa, „Holoubky" od Maixnera. Königova illustrace i můj text v 1. čísle „Humoristických listů" (ročník I.) velice se líbily. Mnozí měli písničku za národní, a Hanka tvrdil, že prý ji kdes v „Boleslavště" slyšel, ač druhý verš její patrně dosvědčoval, že to píseň národní není. Verš ten měl zcela jinak znít; později jsem ho opravil. Leč i tentokráte byli mnozí, kteří takovým „hříčkám" nepřáli. To že není žádná poesie, že není v tom hlubší myšlenky, že třeba se obrozovati tvorbami světových velikánů à la Byron, Göthe a j. v. I písničkář Heine

J. R. Vilímek (Podobizna z r. 1860.).

byl zneuznán. Hnětlo mne to, zvláště když bylo řečeno, že jsou to písničky „sprostonárodního“ flašinetu.

Šel jsem k Vilímkovi, jenž z knížek ještě další verše pro svůj list vybrati hodlal, a požádal jsem jej, aby mně knížky vrátil. Učinil to po jakéms takéms váhání, připomínaje, abych mu knížky zase přinesl, že ještě všecko nepročetl. Zastrčil jsem knížky do náprsn kapsy zimníku — bylo začátkem března — a běžel jsem domů, abych je spálil; bylo mně z úšklebků nevolno a sevřela mne jakás ondy neznámá lítost.

Na cestě s Betlémského plácku, kde měl Vilímek redakci, před hostincem „U Sladkých“ otkal jsem Tomana. Vypravoval jsem mu svou příhodu. Chlácholil mne a vyzval, abych šel k němu. Když Toman, jenž bydlil tenkráte ve Spálené ulici, v kamnech trochu zavlažil, sedli jsme ke stolku a hovořili jsme.

Byl jsem velice rozrušen. Vstal jsem a dělaje, jako bych přiložiti chtěl na oheň, vyňal jsem z kabátu oba sešity veršů a hodil je do kamen, ale Toman, ač už chytly, prostou rukou vytáhl je z ohně, udusil jej a knížky hodil do kufru a zavřel. „No,“ pravil, „jsou-li ty písničky takové, jako jsi vytiskl, pak jsi udělal hloupost. Nechceš-li sám rozhodnout, ptej se jiných; ať řeknou co chtí, nech si je, vždyť je v nich přec kus tvého srdce, schovej si je na památku. Teď jsou u mne, později ti je zase vrátím! Jsi trochu zbrklý!“

Nyní mi těch drobotin bylo přec trochu líto, ale mlčel jsem a mlčky jsem odešel.

Nepsal jsem celý měsíc nic. Oddal jsem se dvojnásobnou pílí studiu theoretické mechaniky, které učil tenkráte prof. Wersin, postrach všech kandidátů.

Nedaleko mne, v zadních lavicích sálu, sedal vysoký, statečný, silný jonák temných, vlnitých kadeří a temných, po mém soudu posud panenských knírů a vousů na bradě. Znal jsem jej již rok dříve z kavárny vídeňské, kde sedaje obyčejně blízko u okna, v rozmanitých probíral se novinách, čítaje většinou články národohospodářské.

Komilitoni pravili mi, že jest to Vojtěch Bělák, vlastním jménem František Šimáček, bývalý kandidát učitelství. Sdělili se mnou též, že hodlá oddati se úplně spisovatelství a žurnalistice a že píše povětšině články praktické do Kolářových „Zlatých klasů" a do Šestákových „Pražských novin" a že chystá se vydávati národohospodářský list. Koná, pravili, pilná studia na universitě i na technice, navštěvuje veřejné přednášky.

Také on zvěděl jméno mé od přátel, ale posud jsme se nestýkali; přidružil se k nám Májistum teprv později. Přednášky Wersinovy nás sdružily, sedali jsme pak vedle sebe, já abych vyplnil předepsané pro učitele středních škol triennium, on aby si osvojil znalost

strojů, ač brzo chápal, že toho při theoretických přednáškách docíliti nelze.

Wersin přednášel tenkráte se zápalem o silách molekulárních. S velikou horlivostí vykládal nám síly mezi molekulami působící, na nichž závisí spojivost i pružnost hmot. Cifry, písmena a integrály na veliké černé tabuli hemžily se nám před očima jako dešťovky, spíš ještě jako ohromné hnízdo bílých háďat. Znavené oči a přeplněné číslicemi hlavy toužily po odpočinku. Nebrali jsme účastenství na přednášce. Šimáček vytáhl z náprsní kapsy Schulze-Delitzsche a oddal se četbě, ovinuje při tom neustále dlouhou, do čela mu visící kadeř o ukazováček levé ruky, já vyňal jsem zápisník a naznamenával, co z roztoulaných myšlenek náhle o hlavu zavadilo. Konečně vytáhl jsem vývěsný arch „Humor. listů", v němž byla má písnička. Vilímek dal mi jej jako autoru veršů před vydáním I. čísla pod zárukou, že jej podržím jen pro sebe. Šimáček to zpozoroval, zastrčil knihu a posunuv zlaté brejle výše do čela, prohlížel si kresbu a verše nového časopisu. Obé se mu líbilo. Byl pln chvály i ptal se mne, mám-li více podobných písniček téhož tónu.

„Měl jsem," řekl jsem, „ale už nemám, leda že by některé zůstaly v sešitu u Tomana." A nyní vypravoval jsem mu celou příhodu. Sdělil jsem s ním také, že již nic tisknouti nehodlám; že co napíšu, nechávám

Fr. Šimáček (Vojtěch Bělák).

*

si jen místo denníku jako vzpomínku na prchavé chvíle.

„No, a máte už zas něco v tom svém denníku?" ptal se Šimáček. (Tenkrát jsme si ještě vykali.)

Pravil jsem, že ne mnoho, leda některé cigánské melodie, které jsem si přinesl z návštěvy bratra Josefa z Uher.

Bylo po hodině. Šimáček chytl mne pod paží a domlouval mi, abych mu ty melodie dal přečísti, že se mu ty písničky více zamlouvají než mnohé, jež čítal v „Lumíru". Stále více mi domlouval. Svolil jsem konečně. Šimáček šel se mnou do bytu a vzal si nový sešit domů. Dlouho mi ho nevracel. Mezi tím zašel bez mého vědomí také k Tomanovi a sebral i deranžované a popálené sešity, jichž listy, jsouce svázány v tužších deskách, daly se přec ještě přečísti. Když mi Toman brzy na to řekl, že mé písničky, jež on z ohně vytáhl, odnesl si Šimáček, či, jak jsme mu říkali, Bělák, čekal jsem naň v technice, abych zvěděl, co jim říká, ale on nepřišel po několik dní. Patrně měla atomická theorie Wersinova na něho účinek odpuzující, jako na mne unavující. Hledal jsem ho. Nalezl jsem jej v kavárně u Čáslavského, ponořeného v četbu u stolku blíže okna. Levou rukou opíral se po vlastním mu způsobu o mramorový stolek a ovíjel, stále jsa v myšlenky zabrán, temnou vrkoč vlasů kolem levého ukazováčku.

„Dobře, že's tu," pravil — už jsme si tykali jako bratři z Máje, k nimž se mezi tím Bělák přidružil, hledaje spolupracovníky pro svůj připravovaný list „Posla z Prahy". „Vidíš," hovořil, „ty tvé písničky se mi velice zamlouvají! Proč pak je nedáš vytisknout? Hálek už vydal „Alfreda", Neruda „Hřbitovní kvítí", proč pak nevydáváš ty své písničky?"

„Nepomyslil jsem na to," řekl jsem, „a kdož by je vydal? Já na vydání vlastním nákladem peněz nemám a jiný mi je nevydá!"

„I což, když vydali knížky Nerudovu a Hálkovu, vydají tvou také!" pravil zase Bělák, já však vymlouval se pádnými důvody, že obě knihy mých přátel jsou směru docela jinakého, světovějšího a modernějšího, mé však směru pouze — tu opakoval jsem úšklebný posudek o svých písničkách v „Humoristických listech" — tónu „sprostonárodního, překonaného a planého!"

Šimáček pohodil hlavou i rukou a prohodil rozhorleně: „Nech je mluvit! Mně se právě proto líbí, že jsou lidové, bez pretense a přístupné mysli i srdci každého čtoucího. Ukázal jsem tvé verše také jiným. Čtli, přikývli hlavou a pravili, to že jsou písničky české, naše, nejen slovy, ale cítěním. A nejsou to lidé ledabylí!" dodal. „Vydej ty verše a nechceš-li mermomocí, svěř

je mně, vydám je třeba sám. Riskuji to; na výdělek nepočítám, škoda nebude snad veliká!"

Domlouval mi, až jsem svolil. Spořádal jsem rukopis „Cigánských melodií", připojil jsem písničky, pokud neshořely, a dal jsem sešit Šimáčkovi.

Bedlivý a opatrný přítel nespokojil se však k vydání knížky mých veršů pobídkou přítele Tomana, jenž pro vše hořel, ani dobrozdáním některých starších literátů, ale zašel i k mladým: k Hálkovi a Nerudovi. Neruda byl rozhodně pro vydání. Chválil, jak mi Bělák řekl a co Neruda později mně do očí často upřímným slovem opakoval, stručnou formu písniček a plynnost verše, nad to však „novou strunu", na kterou prý jsem „Cigánskými melodiemi" udeřil. To mne velice potěšilo a vzpružilo, ale jakýs strach nechtěl mi z duše.

Šimáček dal knížku tisknout u Renna, jehož tiskárna byla tenkráte na Příkopech. Neruda slíbil revisi tisku a Šimáček, sám vydání nedočkavější než já, nosil mu pilně aršíky revisní. As v listopadu 1858 byly „Cigánské melodie" vytištěny. Učinily dosti velký ruch po Praze i na venkově, kam je Bělák, obchodním duchem nad jiné obdařený a pro vyplývající z něho blahobyt národní horující, všem známým přátelům a svým spolužákům rozeslal. Knížka měla na svůj čas rozhodný úspěch!

Jak se obecenstvo a skladatelé k mé drobné knížce měli a jak cizina pokládala ,,Cigánské melodie" za písničky kočovného lidu uherského, tak že jména mého ani původního jazyka písní těch od překladatelů dbáno nebylo, řekl jsem už v předmluvě svých ,,Nových cigánských melodií", jež vyšly jako I. svazeček těchto mých Spisů.

Přítel Šimáček neměl z vydání malé mé knížky žádné škody; vyšla brzy na to ve vydání druhém a v mých právě zmíněných Spisech ve vydání třetím.

Vešel jsem se svým prvním nakladatelem v tužší přátelství. Měl mne velice rád, ,,stavěl na mne veliké kusy", jak se říká, a žádal, abych mu své nové skladby všecky svěřil. Vytiskl mou veršovanou povídku ,,Pod Vítkovým kamenem" a báseň ,,Za volnost a víru", na jejímž illustrovaném od Šikanedra vydání velice dal si záležeti; chtěl mně učinit radost a učinil mi ji! Co byl Šimáček pro rozvoj sociálního života našeho lidu, co byl jako organisátor záložen, co byl jako knihtiskař a nakladatel, je všeobecně po Čechách známo, co byl jako hlava rodiny, vědí jeho pozůstalí, a co byl jako přítel, víme my, upřímně naň vzpomínající jeho druhové. Požehnána buď jeho památka!

O kruhu „Májovém.“

Ruch májový vyšel v letech 50tých ze studentstva. Na ně pusobili přímo učitelé někteří, nepřímo cizí autoři v překladech i originálech. Četbou veškerého studentstva byly tenkráte v první řadě překlady z angličtiny, jež vydal Jungmann nákladem Matice, spisy Čelakovského, Vocelovy, Kollárovy, Máchův Máj, Jablonský, Kalina, Nebeský a vůbec vše, co se objevilo na literárním trhu českém. Herlošovy romány šly z ruky do ruky, Meissnerův Žižka se zrovna hltal. Hartmannovy Boehmische Elegien a vůbec celý Schwert und Kelch, jakož i Lenauův Žižka byly studentstvu zvláštní pochoutkou, třeba se nad mnohým hněvně zastavovalo. Čten pilně Byron i Shakespeare v německých i českých překladech. Mimo ně Shelley, Burns i Moore, z něho nejvíce Irské melodie. Goethe a Heine vábili zvláště, nejvíc jinochy dorůstající, ale když se objevil Eugen

Oněgin, Bendlem přeložený, shánělo se všecko po překladech ruských poetů Puškina a Lermontova a my začali se učit u Jezbery ruské řeči a potom polské, abychom se stejným nadšením chopili se Mickiewicze, Slowackého, Krasińského, Malczewského, Záleského a j., na něž výmluvně pozorna činil nadšený P. V. Štulc na akademickém gymnasiu a Zap na české reálce. Z francouzských básníků četli jsme s Nerudou Viktora Huga Legendu věků v překladě Seegrově a A. Musseta. Prvnějším byl Neruda zvlášť nadšen. Pak fůry románů, z nichž nejvíce se líbil Le Sageův Kulhavý ďábel. Vůbec četly se nejlepší zjevy světové literatury pilně a se zápalem.

Nerudu, mě a užší kruh přátel nadchla však Erbenova Kytice a Národní písně nejvíce, jakož i sbírka písní slovenských, kterou jsem ze Slovenska přinesl. K nim brzy přišly nové, sebrané od přítele Hromádky (druhdy professora v Táboře), jenž byl na Slovensku supplentem. Byly to písně z okolí Šaryše, zvláště významné. Též sbírka Fričových písní slovenských, kterou psal po celý svůj pobyt v žaláři Munkáčském a kterou chovám, rozjařila duše naše. Písně moravské, které jsem z výletů přinesl, zajímaly nás tou měrou, že zanechavše na ten čas další četby umělé poesie, snažili jsme se poznati veškeré národní písně slovanské a ponořili jsme se do studia písní polských

a maloruských, jež vydal Žegota Pauli a jež nás cele uchvátily. Když pak vyšly první sešity Sušilovy sbírky písní moravských, byly naším vezdejším chlebem; četli jsme je doma, zpívali na výletech, v širším pak kruhu v hospodách „Máje", u „Otce Pěkného", „u Moskvy" na Můstku, kam nejraději chodil Hálek s přáteli svými Špunem a Aug. Šenoou, proslulým později horvátským novellistou. Ti nás seznámili s bohatými zdroji národní poesie jihoslovanské, s nádhernými zpěvy Gunduličovými a ohnivými skladbami Mažuraničovými, na které nás navnadil svým překladem básně Smrt Smail-agy Čengiče Jos. Kolář.

Orgánem Májového kruhu byly Vilímkovy Obrazy života, jež s Vilímkem nakladatelem redigoval Neruda. Tyto Obrazy života vznikly z psaného časopisu Libuše, jejž si založilo na české reálce několik mladíků, v čele Vilímek a Jos. Svátek.

Májový kruh se scházel v kavárně Čáslavského v Dominikánské ulici. Každý přivedl někoho ze soudruhů, o němž věděl, že veršuje a píše, a Obrazy života a almanach Máje byly pojištěny.

Neruda bránil kruh Májový a porážel nemilosrdně nájezdy několika starých pánů, jichž mluvčím byl J. Malý, psal úvahy a udílel rady všem.

Později jsme mívali schůze u Jos. Friče, který shromáždil ve svém bytě spisovatele mladší i dramatické umělce od starého Kašky až po mladistvého Pokorného. Předčítalo se tu, deklamovalo a zpívalo, o čtených pak verších a povídkách rozpřádal se rozhovor. I rady se pronášely; zejména to byl starší všech Sabina, jenž úvahy řídil.

Když nás rozehnali a Frič vypovězen, utulili jsme se, ač jen někteří, k Nerudovi, avšak po různu chodilo jich k němu více, přinášejíce verše a povídky pro O b r a z y ž i v o t a.

Počátek prvního literárního sdružení „Májového.“

V kavárně Čáslavského, v bývalé Dominikánské ulici, šikmo naproti nynější německé technice, u posledního okna směrem ke kostelu, tísnili jsme se ondy jako dospělí černohlávkové v hnízdě, když se chtějí vyvésti, rozprchnout po rodném houští a zpívat své první písničky.

Ani nevím, byli-li jsme všickni černohlávkové; růže mládí a nadšení, plné, vonné a bohatě kvetoucí růže zářily živými barvami na skráních našich tak, že hlavy družiny naší sotva od sebe se rozeznávaly. A jak druh našel druha, kdy a kde jsme se ponejprve setkali a v přátelství sešli, nemohl by snad žádný, i kdyby dnes hovořili, určitě říci; stýkalť jsme se v tančírně u Linka a cvičili jsme se ve vybrané společnosti pražských dam moderním tancům, zvlášť mazuru, který jsme na Besedě okázale tančili.

Em. Tonner,

Byli tu mnozí: Emanuel Tonner, Polák Römer, Charvát Dragutin Špun-Střizič, jeho přítel a krajan Šenoa, proslavený později povídkář, pak četní synové z lepších domů měšťanských a úřednických, mladá družina divadelní a my, buď už absolventi, buď ještě posluchači vysokých škol i polytechniky a nastávající úředníci. Byli zde před jinými Hálek, Neruda, Barák, Majer, Durdík, Toman, Svátek, Jahn, Nedoma, Guth a pak i já. Družina rostla; záhy přibyl Guldener a Marhold, elegantní právníci, a jiných víc.

Po hodinách chodilo se k Čáslavskému, kam přicházeli mezi jinými také z Komárna vrátivší se Frič, se sněhem na líci, ale s plameny v duši, Šimáček (Vojtěch Bělák) a opatrný Janda, tenkrát praktikant prokuratury, s nímž jsem nějaký čas bydlil. Ale Janda a samotářský Pfleger jen velice zřídka se objevovali; a i tu sedávali o samotě u jiného stolu. Nechtěli úže stýkati se s někdejším vězněm z Munkače. Později, po návratu svém z domova, přidružil se k nám též Vilímek, jenž konal přípravy k vydávání svých Humoristických Listů. Často přicházíval též Sabina a Peška a často s Tonnerem též vůbec známý aesthetik Josef Bayer, později universitní professor ve Vídni. Někdy také nadšený dr. Podlipský a někdy též Dastich, s nímž jsme chodili na přednášky Zimmermannovy. Přicházíval také vždy hlu-

Vítězslav Hálek.

boce zamyšlený Schöbl, později professor v Jindřichově Hradci, a jiní.

V kavárně sedali jsme kolem dvou stolů, hlava na hlavě; Hálek a Neruda vždy u okna, my ostatní, jak jsme kam mohli, ale vždy tak, aby nepovolaní posluchači a lidé podezřelí — a těch bylo tenkrát, jako když naseje — neměli k nám přístupu. Rokovalo se o divadle a umění vůbec a přetřásalo se vše, co se na literárním trhu zjevilo. Dříve již vydal Josef Frič a několik jeho starších druhů, mezi nimiž v první řadě byl Sabina, almanach názvu L a d a N i o l a. Hovořilo se o názvu, o básních v knize obsažených, o titulním obrázku, o celkové úpravě atd. a přetřásalo se to i ono. Hálek i Neruda, již mezi literárním dorostem i svými přáteli už z dob akademického gymnasia zvučné měli jméno a vedli slovo, navrhli skoro současně — snad už dříve o tom mluvívali — aby družina naše pokusila se též o vydání almanachu a přibrala, pokud by chtěli, k vydání jeho také starší pány, jako Erbena, jenž pro myšlenku tu ihned se nadchl, a Nebeského, jenž však jinými pracemi byl zahrnut. Věděliť Neruda a Hálek, že v družině naší přátelské mnozí veršují a mnozí jinak v písemnictví se okoušejí, ty pak, o nichž oba první nevěděli, ani z L u m í r a Mikovcova, ani ze Z l a t ý c h K l a s ů Kolářových, ani z P o u t n í k a o d O t a v y, jejž vydával Vettrl a řídil Janota a Ningr,

Jan Neruda.

prozradili jim intimní jejich kamarádi. Mne prozradil Toman a Jahn, s nímž jsme si verše své předčítali, před těmi však už Vojtěch Bělák (Fr. Šimáček), jenž nad jiné verše mé měl rád a svým nákladem později mé první „Ciganské melodie" u Rejzna tiskl a vydal. Frič prozradil svou šlechetnou choť, Annu Sázavskou, rozenou Kavalírovou, Hálek obě dámy Rottovy: paní Mužákovou-Světlou a Žofii Rottovu, později paní Podlipskou, i Majera a Spuna. Neruda pak prozradil Baráka, jenž z počátku verše své bedlivě skrýval. Shodli jsme se tedy my veršovci a skupili v družině užší „M á j o v o u" a snesli jsme se na tom, že na pamět tvůrce „M á j e" K. H. Máchy vydáme jiný, nový almanach „Máj", když Frič oznámil, že druhý ročník L a d y N i o l y, k němuž znova přípravy konal, nevydá. Ba slíbil i více učiniti, že totiž práce, jež už do nového ročníku L. N. dostal, se srozuměním auktorů našemu „Máji" odevzdá a sám v družinu přistoupí. Tak přibyly „Máji" práce Fričovy, práce jeho choti a práce Cidlinského (Jandy).

Leč také almanach „M á j e" měl býti obrázkem přizdoben a to podobiznou K. H. Máchy, kde ji však vzíti, nikdo nevěděl. Psáno o ni tam i tam, jak kdo udával, že ji viděl, neb že by tam mohla být, ale zevšad přišla odpověď záporná. Obrazu Máchova nemohli jsme se dopíditi. Později zvěstoval Sabina, že má Mácha

v Praze jakéhos blížence. Vešli k němu, nevím už kde, a poprosili jej, aby se dal fotografovat za účelem jemu sděleným. Učinil rád, ale když fotografie byla hotova, nepoznával v ní nikdo z vrstevníků Máchových vyvoleného pěvce Máje, ani sám Sabina.

Řekl jeden: „To a to mu schází", druhý pravil, že jinaké měl vlasy a jinaké vousy. Vešlo se s fotografií k Petru Maixnerovi, tenkráte učiteli na umělecké akademii, aby obraz okreslil a v určitém směru opravil. Stalo se, ale když obraz byl od vrstevníků pěvcových prohlédnut, scházelo zase mnoho na výraznosti tváře. Oči nebyly dosti hluboké, čelo nedosti vysoké, vlasy málo vlnité a jiné a jiné. A hodný Petr Maixner, s tou klidnou Kristovou tváří, opravil obraz znova a opravoval zas a zas, až znalci tváře Máchovy se vyslovili, že nyní podobá se obraz nejvíce skutečné tváři pěvcově a že on sám takto v paměti jim utkvěl. Rozradostněni zanesli jsme kresbu Farskému, aby ji litografoval.

Maixner přihlížel k litografii a Neruda a Hálek sbírali, přehlíželi a rovnali dané jim rukopisy. Barák dohlížel k tisku a byl jmenován zodpovědným redaktorem. Mezi takovými přípravami vycházeli jsme v neděli a ve svátek do okolí Prahy v nejintimnějším skupení, jak zastoupeno je v I. družině Májové, ale bez dam družiny té.

*

Josef Barák (z r. 1860).

Gustav Pfleger.

Když jsem jednoho odpoledne též já přinesl svůj příspěvek do prvního ročníku „Máje" oběma druhům Nerudovi a Hálkovi do kavárny Čáslavského, přečtli mé drobné verše ihned a vybrali si po shodě obapolné 3 písně. Větší romanci „R y b á k" vzal si Hálek domů a slíbil, že ji po přečtení dá Nerudovi, ale už druhého dne vrátil mi ji a tázal se, jak jsem k ději přišel. Řekl jsem mu, že na loďce, když jsme se ze Zbraslavi vraceli společně s ním a s druhy do Prahy. „Vidíš, hochu," pravil mi, „tu romanci do Máje dát nemohu, ač se mi zamlouvá dějem a formou se mi velice líbí. Ty si s verši zrovna hraješ," pravil, „ale odlož tu věc; dej mi něco jiného, máš-li. Hleď, já zpracoval týž děj po návratu z výletu zbraslavského v povídce „P ř e v o z n í k". Tloukli bychom se a na novou do naší ročenky povídku je již pozdě." Toť se ví, že jsem hned souhlasil. Schoval jsem „R y b á k a" do kapsy, potěšen jsa již tím, že mně jej přítel a básník „Alfreda" pochválil.

Neruda, když vše vyslechl a porovnal, učinil stejně s Hálkem.

Chovám „R y b á k a" posud ve svých básnických prvotinách; netiskl jsem jej, aby mi nemohli vytknouti snad plagiát.

Čím více doba utíkala, tím více rostl ruch v užší družině Májové a prvního máje r. 1858 vyšel první roč-

ník našeho almanachu názvu „M á j“ v ladné úpravě i v sličné na ten čas vazbě Makovského.

Byl většinou českého světa, ba skoro vůbec příznivě přijat. Bylo nám gratulováno a byli jsme představováni i povzbuzováni k vytrvání, což divu tedy, že z vyvedených černohlávků stali se první výtečnými, druzí snad dobrými pěvci, již oživovali háje domácí i vukolní cizí. K nám přihlásili se po úspěchu tom brzy jiní.

Druhý ročník M á j e vykazoval už jména nová (mezi jinými Pfleger a Jahn, Jeřábek a j.). Družina naše užší zvolna se šířila, rostla a když po ročníku třetím Máj už nevyšel, seskupili se bývalí „M á j i s t é“ kolem „O b r a z ů ž i v o t a“, jež vydával Vilímek a redigoval Neruda a po něm Jahn. V nich objevovala se opět jména nová. Ale stará družina Májová lnula k sobě stejně jako dříve i přes mráčky nad ní někdy poletavé. Ale žel! Nelítostná smrt brzy nejlepší sestřílela, ale opuštěné jejich společné hnízdo vyhlédla si nedávno nová zpěvní družina černohlávků za shromaždiště. Znova věnčí čela jejich bohatě zkvetlé růže mládí a nadšení a družina jejich těší ty smutně dumající české háje svým hlásným švitořením a svým zpěvem. Bůh nám je opatruj!

Stranou na starém usychajícím kmenu sedí poslední ze staré družiny a přikyvuje rozradostněn hlavou, s níž růže opršaly. Mráz severu ojínil sice její ondy

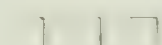

Jiljí Jahn.

Bohumil Janda Cidlinský.
(Podobizna z let 70tých.)

černé peří, ale oko jiskří posud při každém jásavějším výkřiku těch mladých a plamení se radostí. Na dlouho mu toho již přáno nebude; toulát se kolem střelec zamlklý a ten nechybí nikdy!

Jak byla rozehnána první družina Májová.

Po vydání a příznivém přijetí I. ročníku almanachu Máje r. 1858 prožili jsme několik družných večerů a vykonali několik přátelských vycházek. Jedné soboty — následovaly na ni dva svátky — šli jsme přes Beroun do Králova Dvora, kam nás jménem nájemce velkostatku, p. Macháčka, a jeho pro ruch národní hořící paní pozval bratr její a věrný náš kamarád Josef Sklenář. Vykračovali jsme si vesele a čile po úpravné silnici a za příznivé pohody. Když jsme došli byli jsme přijati a pohoštěni nejsrdečněji. Slečny Macháčkovy, roztomilé blíženky — dvojčata — obsluhovaly nás a hostily vším možným. Bylo nás hodná řada; postelí nebylo tolik, abychom mohli spáti zvlášť, proto upravili nám nocleh na zemi velikého sálu bývalého lesního hrádku krále Václavova.

Byli jsme umdleni cestou, ale výtečný humor a veselá jarost prof. Emanuela Tonnera, jenž toho času

vyučoval na německé obchodní akademii, a řízné poznámky o každém z nás mladších nedali nám dlouho usnouti, teprv když Tonner ustal a k spánku „komandoval", ztichli jsme a usnuli. „Spali jsme jako bozi", abych mluvil s Heinem, „proto že jsme byli umdleni jako psi". Pfleger zůstával vždy užší družiny Májové vzdálen a opatrný Janda, jenž byl praktikantem u prokuratury, taktéž; báli se jaksi častějšího styku s nadšeným Fričem z komárenského vězení se vrátivším. Styk s Pflegrem udržoval nám Neruda a s Jandou zase Pfleger. Ti tedy nebyli s námi.

Čas našeho pobytu prchal nám v rozhovoru a v společné procházce jako voda, ač více u stolu jsme pobyli než kde jinde. Druhý svátek odpoledne vydali jsme se domů. Na cestě shodli jsme se, my užší družina Májová, že přes nastávající prázdniny uchystá každý z nás něco kloudného pro druhý ročník Máje a že práce odevzdáme oběma druhům Nerudovi a Hálkovi, již společně s Fričem, Mayerem a mnou v jednom šiku postupovali. Tenkráte Frič, s nímž jsme mimochodem řečeno hodlali vydávati po jeho návrhu jakousi cestovní knihovnu po způsobu německé „Reisebibliothek" (která v Pražských Novinách už byla ohlášena) a s nímž důvěrněji jsme hovořili, navrhl družině Májové, aby příspěvky pro II. ročník „Máje" při některém společném večeru přečteny byly buď spiso-

Dr. Josef Frič (r. 1864.)

vatelem samým, buď některým soudruhem neb některým přítelem umělcem dramatickým, jako byli: Šimanovský, Pokorný a jiní, načež aby se o nich pohovořilo, a potřeba-li se ukáže, aby se vytříbily. Návrh byl s pochvalou přijat, jen o místo šlo a tu byl to zas nadšený a vždy obětavý přítel a druh náš laskavý Frič, který navrhl, aby večery ty konaly se u něho při sklence čaje, jestliže milá mladá jeho choť a naše družka vzácná, paní Anna Sázavská, rozená Kavalírová, nic proti tomu míti nebude; sousedilť byt její s bytem otce Fričova, jehož rodinu ničím vyrušiti nechce z klidu a obvyklého ticha. Ale básníkova paní, sama básnířka, svolila bez odporu a my slíbili, že chovati se budeme co nejšetrněji a že předčítati se bude hlasem pokud lze tlumeným.

Jak bylo umluveno, stalo se po krátkých prázdninách, na něž jsme se rozešli jaksi každý o hlavu větší, jak u mladých literátů, již své básně ponejprv tištěny uviděli, ani jinak nebývá. Oddechli jsme si. Za to pražská policie, jež Friče všude střehla, viděla v jeho vzrušném, čistě literárním styku s námi a v častých vycházkách společných Bůh ví jaké politické rejdy a hlídala dům Fričův i konání básníkovo mimo dům bedlivě a nejvíce tu, když dály se přípravy k II. ročníku „Máje“ a někteří z nás častěji k Fričovi docházeli. V čem měl Frič své účastenství, vše bylo jí podezřelé;

Anna Fričová-Sázavská (r. 1861).

vždyť i maličký památník na paměť založení konservatoře, čilým Fričem pořádaný a jí předložený, uveřejniti nedovolila nám proto, že on byl památníku toho v čele. Ani rukopisy nevinných básní nám nevrátili! Leč dále k Máji!

Když po návratu „bratrů z Máje" do Prahy byly práce pro II. ročník almanachu pohromadě a Frič, jenž rád a výborně deklamoval, některé větší věci při smluveném večeru předčítati se uvázal, odnesl si některé rukopisy domů, aby je předem pročetl.

Nedlouho potom pozval nás na čaj. Bydlil v prvním patře starého průchodního domu, na jehož místě stojí nyní Hlávkův palác. Dům měl dva hlavní vchody, jeden z ulice Vodičkovy, druhý z ulice Široké. Sešli jsme se v určitou dobu, popili číšky čaje k drobným zákuskům a usedli jsme ve dvou řadách před stolem, u něhož stál Frič s tváří bledou, ale s okem jako žhavý uhel. Chystal se čísti Nerudovu výpravnou báseň „O Šimonu Lomnickém". Já, jenž jsem verše ty četl už před tím u Nerudy, k němuž jsem nejčastěji, ba denně docházel, verše pak, jak mi řečeno bylo, také dobře čítal a přednášel, byl jsem ohnivou deklamací Fričovou a výrazností tváře jeho až překvapen. Nadšený přítel náš pokračoval v předčítání bez únavy a neodpočal ani chvíli poněkud delší ani tam, kde to při 6 oddílech básně dobře a klidně učiniti mohl.

Jos. V. Frič v Turině r. 1864.

Po skončené četbě byli jsme všickni mile rozjařeni a gratulovali jsme Nerudovi i Fričovi, tisknouce jim ruce, pak usedli jsme znova, abychom vyslechli jinou báseň pro II. ročník Máje uchystanou. Nevím už, která to měla býti, neb když se Frič k předčítání chystal, přistoupila k němu mladá jeho choť, jež nějaký čas mimo naši síň v rodině otce Fričova meškala a sdělila s ním něco duvěrného, jak se při podobné přátelské společnosti nezřídka stává; nám bylo nápadno, že Frič prudčím pohybem ruky verše, jež čísti hodlal, stranou mrštil, trpce se usmál a ještě více v tváři zbledl. Pak se omluvil třesoucím se hlasem, že dnes už čísti nebude, že necítí se volným dost. Prosil nás, abychom další četbu odložili na den jiný, který nám příležitostně určí, nebo o kterém se shodneme.

Dostal as podivnou zprávu, o níž i my brzo se dověděli, tenkráte však, tušíce pouze nějakou nemilou překážku rodinnou, ochuravění některého člena rodiny básníkovy neb někoho z blízkých příbuzných — bylť tenkráte též náš milý přítel Jaromír Čelakovský, jenž nějaký čas po smrti svého slavného otce v rodině professora Friče chován byl, zrakem churav — odcházeli jsme z hostinné síně šlechetné a skromné paní Anny Sázavské. . . . .

Chtíce jíti Vodičkovou ulicí na Václavské náměstí buď domů, buď na pohár plzeňského do „Města

Světnice Jos. V. Friče (dle současné kresby).

Moskvy", na Můstku, kde nás většina se stravovala, podivně byli jsme překvapeni. Vše se nám rázem vyjasnilo. V průjezdu stáli dva neb tři podezřelí muži s komisními licousy, již si nás při mdlém světle svítilen každého bedlivě prohlíželi. Abychom se známým těm zvědavcům vyhnuli, dali jsme se cestou opačnou, k východu do Široké ulice. Leč i tu stáli slídiví konfidenti, ba někteří také ve dvoře sem tam si vykračovali, nás bedlivě si prohlížejíce. Poznali jsme záhy, co chtí a koho hlídají; zajisté v první řadě Friče a pak nás, jeho mladší druhy a přátele.

A věru tak tomu bylo! Na nás jim, jak se zdálo, málo neb dokonce pranic nezáleželo, ale u Friče vykonána nejprve domovní prohlídka, načež byl komisarem odveden na policii, kde mu sděleno, že vysoká vláda neshledala za dobu jeho nového pobytu v Praze nijakého polepšení; že jeho „demagogické" snahy jsou opět nebezpečny a že byla nucena internovati jej do Sedmihradska. Cestu nastoupiti mu bylo takřka v několika hodinách, aby ušetřil nepříjemnosti sobě i slavné vládě, vlastně přeopatrné policii pražské, jež byla pravým původcem nového příkoří, učiněného šlechetné rodině Dra Friče i ubohé mladé choti básníkově.

Frič sám byl zevně klidný, ale v hloubce duše své, jsa si vědom naprosté neviny, byl na krev raněn.

Odešel, nedočkav se vydání II. ročníku Máje. Koncem srpna doprovodil jej vyšší úředník s určitými instrukcemi pro tamní úřady do Déese a mladá choť Fričova trpělivě nesla vyhnanství s nadšeným, z duše dobrým, ač nešťastným a zlým osudem stíhaným, ale nezlomeným poetou.

Schůzky užší družiny Májové byly řidší, za to chodili jsme druh k druhu tím častěji.

Třetího ročníku nedočkal jsem se v Praze ani já. Odešel jsem se svým „druhým otcem" Janem Krejčím jako učitel na nový český ústav reální. Družina „Májová" byla rozehnána, či, jak mi Neruda psal, rozpadla se, třeba že jednotlivci vždy k sobě lnuli s láskou a přátelstvím až záhrobním.

Od Friče, jenž ondy prostý a národní tón mých prvotin velice chválil, dostal jsem památkou velkou rukopisnou knihu slovenských písní — jest jich na sto — jež si básník pod dozorem žalářního inspektora směl opisovati. Bylo na nich několik vězeňských pečetí. Měl jsem je do nedávna, ale v těžším návalu truchlivosti a boje se, aby nebyly pohozeny a neztratily se, dal jsem je do rukou nejpovolanějších k úchově pro budoucnost; v požehnané ruce tvůrce moderní poesie české: Jaroslavu Vrchlickému. —

Upomínka na návštěvu Vlašských Benátek a na dva české generály.

Školním rokem 1861 přišel jsem do Písku jako suplent na vyšší reálku. Ač jsem v Praze byl velmi churav, přec loučil jsem se těžce s bratry milého kruhu I. Máje. V Písku doufal jsem, že se úplně pozdravím, avšak na českém jihu, jenž jest ponebím svým vlastně severem Čech, nebylo mi valně lépe, musil jsem se teprv akklimatovati. Námahou při zařizování škol zhoršila se jen moje choroba. Při věnečku masopustním — tancoval jsem tenkráte se slečnou Otilií Malou, nyní naší slovutnou umělkyní dramatickou — klesl jsem překonán mdlobou a sluha odnesl mě jako dítě v náručí domů. Ležel jsem plné tři neděle, stižen skorbutem; později pak dověděl jsem se, že občané při častém v městě zvonění umíráčkem říkali, že to platí mně. Bled, sláb a vysílen vrátil jsem se k svému povolání, ale naléháno na mne, abych se odebral na opravdový jih, do Vlach.

Jak mohl jsem, maje platu 420 zlatých? Ale naskytla se k tomu příležitost. Přišly prázdniny a já měl jsem doprovoditi do jižního Tyrolska synáčka šlechtice z Löwu, setníka 11. pluku píseckého, jenž před tím na rychlo do Tridentu přesídlil a hošíka svého v opatrování v Písku zanechal. Radoval jsem se zároveň se svým svěřencem, těšil jsem se na slunce, teplo, život!

Vyjeli jsme. Poštou jeli jsme do Budějovic, odtud po dráze do Inšpruku a z Inšpruku zase poštou — železné dráhy tenkráte ještě nebylo — přes Brenner za čarokrásné noci měsíčné. Nezapomenu té neskonalé krásné noci letní, alpským půvabem prosycené. Vozkové čtyř vozů poštovských hráli střídavě na své trubky nejrozmanitější nápěvy tyrolských písní, čas od času na sebe výskajíce, a když projížděli jsme úzké uličky drobných městeček vlaského Tyrolska, zdálo se mi, že jsme se ocitli rázem v některé z pohádek Hauffových. V Bolzaně přesedli jsme znova do vagonů železničních a za rána ocitli jsme se v Tridentě.

Po několikadenním pobytu v hostinném domě milých rodičů mého svěřence — nyní professora architektury na vysokých školách technických ve Štyrském Hradci — a po některých horských výletech se šlechetným, drahým a nezapomenutelným přítelem Čenským, odcestoval jsem do Benátek, na ten čas cíle svých tužeb a přání, kde byl jsem uvítán přáteli ponejvíce z kruhů

důstojnických, s nimiž seznámil jsem se pobytem v Písku.

Byl jsem představen tehdejšímu veliteli v Benátkách generálu Jos. Wirthovi, rozenému Budějovičanu, jenž druhdy v Písku byl setníkem a jemuž písečtí vojáci říkali „náš český pán generál", protože s nimi jinak nemluvil než česky a protože tímto názvem sám se pyšnil a chlubil při každé příležitosti. Všecko k němu lnulo, důstojníci i mužstvo, protož i já šel k němu pln důvěry že bude mi pomocí jeho usnadněno spatřiti mnoho, co obyčejnému turistovi toho času nebylo přístupno; byloť po válce 1859 téměř vše uzavřeno, co před tím velmožové benátští rádi na odiv vystavovali: sbírky i obrazárny. Benátčané měli smutek; divadla, až na divadlo Malibranové, byla uzavřena, hudba a zpěv vymizely z veřejných místností a jen tu a tam ozýval se z gondolí brodících se lagunami přitlumený, truchnomyslný popěvek facchinů a dělníků.

Generál srdečně mne přivítal a stiskl mi ruku upřímně. Musil jsem mu mnoho vypravovati o našich lesích a honbě; bylť náruživým lovcem a postrádal sportu toho ve Vlaších plnou měrou. Aby laskavost svou dovršil, zbavil jednoho z mých důstojnických přátel služby po celý čas, pokud bych v Benátkách zůstal, a dal mně k disposici jednu ze svých dvou gondolí, jež stála na molu, blíže paláce dožů. — Viděl jsem všecky památ-

Adolf Heyduk se svým chovancem
V. šl. Löwem r. 1866.

nosti, všecky sbírky a obrazárny státní a po většině i privátní, a jakkolivěk ponurá zamlklost a smutek lidu divně srdce mé dojímaly, zářilo mi z jasu umění a z jasu nebes vrchovatou měrou vše, po čem jsem toužil: krása, slunce, teplo, život!

As třetí den spatřil jsem generála, jedoucího z cvičiště na ušlechtilém anglickém koni. Ač v Benátkách málo kdy koňmo se jezdí, měl „český generál" takých ořu několik a byli jeho chloubou. Nenesl se jako šedesátník, ale jako muž nejvýš třicetiletý: přímo, hrdě.

„No, krajane," pravil zastavuje, „proč nepřicházíte? Čekal jsem vás a přítel Marsano též; snad ho znáte, vždyť je Pražan, básník, a jaký! Mladý poeta měl by přece starého znáti!"

Omlouval jsem se, jak jsem mohl, a slíbil, že nezapomenu oběma poklonu svou učiniti. Znal jsem Marsana, tenkráte podmaršálka ve výslužbě, jako německého spisovatele z některých básní v „Hyllosu", z některých počeštěných veseloher, které se druhdy ve stavovském divadle provozovaly, jmenovitě z jeho žertu: „Hrdinové" (die Helden) i z jeho „Romantických zpěvů" (Romantische Dichtungen), a věděl jsem, že jeho dramatická báseň o čtyřech jednáních „Aurelus" byla tenkráte repertoirním kusem dvorního divadla, leč nevěděl jsem, že činnost jeho spisovatelská s ohledem na jeho stav byla nad jiné bohatá a vynikající, že obcoval

s buditeli našeho národa a že napsal pozoruhodnou truchlohru „Marino Falieri", kterou censura k provozování nepřipustila. Byl jsem žádostiv poznati muže, o němž byli mi pravili, že byl nejduchaplnějším mužem rakouské armády a miláčkem všech žen, jež ho spatřily.

Hned druhý den užil jsem své gondole a dal se zavézti před starý palác — nevím již jména jeho majitele — jenž shlížel se ve vodách velkého kanálu a v němž bydlili oba generálové: svobodný Wirth a od své choti, Bononské markýzky Zambecari, toho času odloučený Marsano. Bylo po jedenácté, když mne sluha ohlásil. Vstoupil jsem, ale stanul jsem u dveří zaražen. Marsano právě vstal s lože. Stál uprostřed jednoduché, po vojensku zařízené síně, hojně obrazy ověšené, beze všeho úboru i bez županu, pouze v košili a podvlékačkách; obrovitá přímá postava, jupiterské tváře, jemné pleti, vlasů a vousů jako mléko bílých; oči kryla mu mohutná clona ze zeleného hedvábí!

Zarazil jsem se až tou netušenou statností a lepostí jeho vzezření, leč poznav situaci, chtěl jsem na rychlo a bez omluvy odejíti, on však hlasitě se zasmál a pozdravoval mne plynnou a zvučnou češtinou:

„Vítám vás, krajane! vítám vás, mladý poeto! Vím již, kdo jste a odkud přicházíte, Wirth mi to vypravoval, není tedy představování třeba!" a při tom mne vybízel, abych si sedl.

„Můj zlatý," pravil dále, „ve Vlaších nekonají se návštěvy o jedenácté ráno, spíše o jedenácté v noci. Do jedenácté ráno se spí, a já právě vstávám; však co na tom, jste zde a musíte mi hodně vypravovat o Praze, o mé Praze, o našich mužích, o literatuře, umění a vůbec o všem. Čtu o tom sice v kavárně na Rivě dei Schiavoni z českých novin, ale vy mi povíte jistě více!"

Vypravoval jsem, co jsem věděl. — Po snídani, na niž mne pozval, ukazoval mi bohatou knihovnu a sbírku svých obrazů, mezi nimiž čarokrásnou „Madonnu dell' peiro". „To je ‚Raffael'," pravil, „můj poklad a pýcha; vždy nových půvabů v něm nalézám a spatřil bych jich ještě více, jen kdybych nebyl poloslepý, ba slepý skoro úplně."

Při tom, ač jinak čil a vesel, z hluboka si vzdechl, že jsem se až zachvěl. Také Marsano nabídl mi gondoli svou a gondoliera Dalmatince k libovolným projížďkám v městě i mimo město. Když jsem odcházel, pravil s důrazem:

„Přijďte brzy zase, krajane; ale odpoledne, rozumíte? Odpoledne!"

Toho večera byl jsem zpit dojmy nejpestřejšími a dlouho nemohl jsem usnouti. Hlava mně zrovna hořela. Rozsvítil jsem svíčku a procházel se chvíli po pokoji. Nic naplat; nepomohlo ani, že jsem se několikráte studenou vodou omyl; horko neulevovalo. Ko-

nečně jsem otevřel okno a lehl na pohovku. Ale běda mně; netušil jsem následků svého nerozvážného jednání. Otevřeným oknem nahrnuly se z šera teplé noci do osvětlené síně mraky mušek — papatacci je Benátčan zove — jež obletujíce hlavu moji, hrozily mne upíchati. Zazvonil jsem o pomoc, a teprv když číšník zhasil a pokojík řádně vykouřil, měl jsem od mušek pokoj, ne však od následku jejich jehlovitých štípnutí. Druhý den jen smích jsem tržil od přátel svých. „Lépe noc probdíti," pravil generál Wirth, „proto krajane, sejdeme se večer na pohár vína v hotelu „Colomba", budou tam moji hosté: všichni Češi. Přijdete? Musíte!"

Slíbil jsem. Přátelé moji nevalně se radovali z pozvání. „To bude pro mnohého zlý večer," pravili, „velká porážka, mnoho ubitých, generál je statný a silný pán a snad vínem odkojen, sneseť více než každý z nás; co činí on, i druhým jest konati, odporu nestrpí; těš se!"

Zarazil jsem se; bylť jsem rekonvalescent a vínu nezvyklý, proto jsem váhal jíti do „Colomby" předstíraje, že nejsem v dobré míře. Leč nepomohlo, musil jsem, ale druhy své slovem jsem si zavázal, že nebude mně naléváno jako jiným. „Učiníme, sec budeme," pravili, a šli jsme. Bylo nás asi dvacet, večeře byla hojná, ale jen o dvou mísách, za to nebylo vínu konce. Pilo se nejprve láhvové Vöslavské, pak přišlo ohnivé víno „Teroldico" a konečně šampaňské. Láhve kaž

dého z nás musily zůstati na stole; kdo méně pil, musil dodatkem učiniti. Když generál číši pozvedl, musili jsme všickni za ním, když dopil, musil dopíti každý, a on, usmívaje se, dopil skoro vždycky! Byl bych býval, ubohý severan, dávno odpraven, kdyby mně nebyla pomáhala lest přátel, jež pomáhala snad také jim. Za dobré zpropitné přinášel nám totiž sklepník — šlechetná duše! a my mu za to ještě platili — na místě Vöslavského — limonádu a na místě Teroldica rozředěnou šťávu malinovou v láhvích stejných s oněmi, v nichž bylo víno. Opiček bylo mnoho, ale veselí se vydařilo. Seděli jsme sice jen od devíti do dvou, ale kollony prázdných láhví svědčily statečnému pokulování, třeba že jsem do řad jejich i své podvržené počítal.

Když generál odcházel, podal mi ruku, ale jaksi s nedůvěrou na mne pohlížel; bylo mu asi divno, že já, slabý, bezvousý mladík více snesu, než mnohý oknířený veterán; však zle by se mi bylo vedlo, kdyby býval tušil, jakého úskoku dopustili se přátelé moji; zdá se mi, ale nevím již jistě, že jeden z nich byl bratr přítele Julia Zeyera, Emil, výborný to junák, snědý, ohnivý jako Říman, ale dobrý a srdečný jako Slovák. „Dnes vás již nečekám,“ pravil generál, pohlížeje na hodinky, „dnes ne, ale zítra jistě.“

Odešel, a my hned po něm. Spal jsem dobře a ráno

vydal jsem se znova na pouť po galeriích a chrámových památnostech.

„Český pan generál" neměl takové noci, jak mi vypravoval pobočník. Rozhorlen sám nad sebou, že jako komandant posádky zlý důstojníkům dal příklad, oblékl se ráno do parádní uniformy a šel k rapportu. Byl to zvláštní rapport. Nemaje v Benátkách představeného, generál dával si zprávu o sobě sám. Postavil se před velké zrcadlo, v němž celý se shlédl, salutoval a hlásil, co se stalo předešlého večera. A onen v zrcadle odpovídal: „Aha, hýřil jste, špatný příklad jste dával, mladíky sváděl! Máte čtrnáct dní domácí vězení; je to sice málo a jsem shovívav, protože jste uctil krajana, leč po druhé tak mírný nebudu; kliďte se!" A Wirth děkoval se za mírný trest, salutoval, obrátil se na patě, svlékl se a zůstal 14 dní svým vlastním vězněm. Poslal si pro mne, ale ven nešel, pokud doba trestu nevypršela. Byl sdílný jako dítě, ukazoval mi své krásné zbraně, jmenovitě sbírku pistolí z ruzných dob. Pistole byly mu zbraní zamilovanou a střílel jimi zrovna zázračně; trefoval i dvourenčíky, ano i láhve do vzduchu metnuté, což, jak mi bylo řečeno, patří k největšímu umění pistolového sportu.

Dva dni před odjezdem do Padovy, kde druhdy s Valdštejnem na studiích meškal též Píseňan Kocín z Kocínetu a kam toužebně jsem pospíchal, dostal jsem

lístky od obou starých pánů, Wirtha i Marsana, jimiž zván jsem byl na projížďku po lagunách a k frugálnímu zákusku do pevnustky svatého Mikuláše na Lidu.

Šel jsem. Usedli jsme do hostinné gondole a jeli jsme, majíce as patnáct jiných loděk průvodem. Byla čarokrásná měsíčná noc, milá a lahodná, ale scirocco náhle přiletěvší vlil nám do údu olovo a tváře horkými skropil krůpějemi; avšak brzy jsme přistáli. Procházeli jsme se chvíli po puvabném tom náspu mořském, jenž pokryt je kyprou zelení a košatými stromy morušovými. Září měsíčnou, hrou světla a stínu i drobnými vzpomínkami oživlo všecko, co jsem druhdy o Lidu četl i co pohádkou znělo mi z úst ušlechtilého básníka „Aurela". Zdálo se mi, že pod starým stromem morušovým, k němuž jsme právě přicházeli, posud vidím nesmrtelného pěvce Child Harolda, jenž zde kdysi básnil svého Beppa, přitulen jsa k andělskému zjevu své jediné pravé lásky, hraběnky Quiccioli, jež ovládala veškerý jeho život i veškerý vzlet jeho ducha. Bylo mně smutno nevýslovně.

„Posvěťte, mladý příteli," volal Marsano, „posvěťte se pod větvemi toho stromu. Kéž by duch vznešeného pěvce Albionu z nedozírně mohutných perutí svých jen jediné pírko na hlavu vám upustil! Přál bych vám toho štěstí, toužil jsem po tom také, pracoval jsem nadšeně, ovládán krásou, a hle, co jsem? Kdo o mně ví?

Přišli jiní, snad povolanější, snad jen oblíbenější, ale jsou zde, stojí na našich živých hrobech! A přece je v tom konečně též jen móda! Než co na tom, ztrácí-li se člověk! Co na svůj čas dobrého vykonal, vysnil, vyzpíval a vytoužil, trvá nerušeně dál; jest prstí, v níž zachytlo se símě květu nových jar a dob."

Bylo něco nevýslovně trudného ve slovech starého pána, ale mládí nechápe tak hned všecko; i já tenkráte všeho nepochopil; dnes však cítím s ním dvojnásob. — Z tichého pohovoru vytrhl nás sonorní hlas generála Wirtha, hledal nás; stůl byl připraven.

Vešli jsme do jídelny. Slib, který si dal generál Wirth u vlastního rapportu, byl ten tam; dělo se po starém. Co se mně poštěstilo při večeři v Colombě, nepoštěstilo se tenkráte, Musil jsem každou láhev po první číši vyměniti s láhví generálovou, ale na prosbu moji svolil, že směl jsem vypiti z každé jen polovic, čehož druhým popřáno nebylo; nejspíše trestem za lest při první pitce mu učiněnou, kterou asi tušil, nebyla-li mu v důvěrném hovoru jinak vyzrazena. Avšak „Chianti" bylo víno mnohem lahodnější Vöslavského, třeba že bylo ohnivější, proto vraceli jsme se později domů. Scirocco ustal, moře bylo klidno. Pohled na Benátky, ten zkamenělý sen lagun, tu mořskou pohádku jihu, byl z gondolí za jasné noci úchvatný; nezapomenu ho nikdy. Spal jsem jen málo; bylť jsem téměř stále rozčilen,

ráno pak složil jsem své drobotiny a za poledne konal jsem návštěvy na odchodnou. Generál Wirth daroval mi vzácnou sbírku fotografií nejpamátnějších obrazů benátských, k níž druzí přátelé po obraze přidali, a doprovodil mne k Marsanovi, od něhož dostal jsem dějiny italské malby: „Storia pittorica dell' Italia di Luigi Lanzi" o 14 svazcích a jakýs větší obraz v zalepené obálce.

„Pozdravujte Čechy," pravili oba staří páni téměř najednou, „a buďte šťasten." Wirth ještě připojil: „Jako Čech nevzdávejte se naděje v lepší budoucnost," a Marsano dodal: „A jako básník buďte připraven na zklamaní!"

Byl jsem překvapen prvým poučením a dojat poznámkou druhou; stál jsem tu jako žák v Göthově Faustu, jenž odcházeje dí sám sobě: „Mně připadá zde všecko jako sen," ale přec poznal jsem té chvíle, že láska k rodné půdě a k umění plnula posud pod jejich blankytnými kabáty generálskými, třebas málo kdo z jich stálého okolí měl o tom tušení.

Když jsem ujížděl z Benátek po velkém, na čtyry kilometry dlouhém, lagunovém mostě k Padově labyrintem pevnůstek, jež jako houby po dešti vůkol vyrustati se zdály, svědčíce o nejbedlivější péči, jakou vláda o blaho volné druhdy královny moří, Venecie, se starala, rozevřel jsem zvědav obal obrazu Marsanova

Byl to fotografie básníka generála v občanském šatě a pod ní stálo třesoucí se napsáno rukou: „Zapomenutý básník mladému veršovci."

Bodlo mne tenkráte soustrastně u srdce, ale brzy zapomněl jsem žalu toho návalem dojmů nejrozmanitějších, stále nových a nových, a v radosti tvorby, kterou dojmy ty vyznívaly v rychlonohých i lehko křídlých verších ritornellů, když psal jsem své „Jižní zvuky" a „Dozvuky vlašské".

Přešlo více než čtvrt století, přešlo třicet let námahy, práce a — zklamání. Oba „čeští generálové" spí v cizí půdě od soudruhů snad již zapomenuti, a já píšu tuto vzpomínku, při níž mne znova u srdce bodá. Vzpomínám slov Wirthových: „Jako Čech nevzdávejte se naděje v lepší budoucnost," a slov Marsanových na Lidu: „I v poesii je móda". V duši pak zní mi ustavičně a nechce vyzníti, co napsal třesoucí se rukou kmetí a velkými literami pod darovaný mi obraz: „Zapomenutý básník".

Co bude z nás, až přejde nových třicet let?

Za sběratelem písní národních.

Blížil se konec školního roku 1853; druh s druhem směli jsme se rozejíti z nízkých a temných místností české reálky u volný a jasný širý svět. As dva měsíce před ukončením mých studií na české reálce tázal se mne prof. Vojtěch Šafařík, tenkrát učitel lučby na ústavu, nechtěl-li bych podjati se jakés drobné práce pro jeho otce, slavného slavistu Pavla Josefa. S největší radostí a vlasteneckým nadšením byl jsem ochoten učiniti ihned všecko, třeba že konec roku s větší pílí pracovati kázal ve škole. V bibliothéce slavného učence slovanského bylo mi uloženo pracovati glagolitické snímky vzácných rukopisných památek; pausoval jsem je bedlivě na průsvitný papír, co zatím vedle mne básník Vácslav Čeněk Bendl zaměstnán byl opisováním rukopisu Josefa Jirečka, pozdějšího ministra, jenž té doby v Praze u svého tchána byl návštěvou.

Fr. Sušil r. 1866.

Šafařík bedlivě přihlížel a chodě po knihovně tu a tam oprašoval knihy velikou orlí kosinkou.

Těšil jsem se každého dne na chvíle ty, až spatřím vážnou tvář spisovatele „Slovanských starožitností“, jehož tenkrát jakoby rouškou smutku zastřená tvář divně mne dojímala. Pracoval jsem k úplné spokojenosti Šafaříkově, jenž chvále mě se tázal. budu-li na dále studovati v Praze. Bylo mi říci, že ne; neboť doma ustanovili se na tom. že mám jíti na nový technický ústav do Brna. abych zde studoval mathematiku a fysiku; bylot z Rychmburku přes Svitavy do Brna mnohem blíže, a obchod, který se tenkrát týmž směrem nesl, poskytoval mým rodičům častější příležitost zásobiti mě snadněji potřebami životními.

Šafařík litoval, že nebudu v Praze; měl hojně práce, pro kterou jsem se, jak pravil, nad jiné hodil, já pak těšil se na Brno. vždyť doufal jsem poznati Sušila, jehož básním jsem se ve škole učil, leč nejvíce mne lákal svou již roku 1840 tištěnou sbírkou národních písní, které jsem už tenkrát rád srovnával s písněmi lidu polského a maloruského, jež sebral Žegota Pauli, se slovenskými zpěvankami Kollárovými, s našimi, od Erbena právě vydanými, jakož i s písničkami po různu na hrubém papíru tištěnými, které matička má, jež nad jiné ráda zpívala, hojně kupovala a do špalíčku silnou nití sešívala. Takových špalíčku, mimochodem řečeno,

měl jsem několik a půjčil jsem je později příteli Jarošovi (Waldauovi), jenž jich užil k svým německým publikacím.

Znal jsem Erbena; čekával jsem často na rohu Panské ulice, abych ho spatřil, až pujde do Musea, jako jsem čekával na Čelakovského. Sušila jsem rovněž chtěl poznati, jeho sbírka působila na mne nejvíce, a také jsem toužil, abych mimo sběratele poznal i zpívající lid, vždyť jsem už sám tenkrát verše skládati počal, které jsem ukládal do psaného, ondy Jos. Svátkem redigovaného listu „Libuše", kam též Vilímek, Schwarz, Goller a jiní verše své uveřejniti dávali.

Abych zjednal si, pokud lze bylo, nejrychlejšího a nejjistějšího přístupu k Sušilovi, abych osobně poznal co nejdříve muže, jehož jsem tak velice ctil, požádal jsem před odchodem z Prahy Šafaříka, aby dovršil laskavost a přízeň svou krátkým doporučením mne Sušilovi, což Šafařík ochotně učinil, darovalť mi svou navštívenku, na kterou několik slov připsal.

Ač prázdniny byly veselé, přec nemohl jsem se dočkati dne, až do Brna odjedu, až spatřím Sušila a milý bratrský lid, až poslechnu jeho písně i jeho pohádky a pověsti, které jsem též z části už znal z vypravování Mikšíčkova, a pak až shlédnu Rejhradský klášter, hrad Buchlov a lípy ve Bzenci, o nichž Sušil zpíval.

Přijel jsem do Brna, ubytovav se v tak zvané zahradě kasina (Kasinogarten) v malém přízemním pokojíku u dobrých, prostých lidí — sluhou v nádraží byl můj domácí pán — a vydal jsem se hned druhý den k Sušilovi. Už ani nevím, kde bydlil, zdá se mi však, že v klášteře františkánském, nebo někde na blízku kláštera. Zaklepal jsem a po svolení bydlitele vstoupil jsem do pokoje.

Sušil stál u psacího pultu, oděn jsa dlouhým kabátem kněžským; na nohou měl vysoké a lesklé boty kněžské. Obrátil se na mne jaksi nevrle — zajisté nepřišel jsem v čas — a otázal se mrzutě: „Co chcete?" Byl jsem v obcování s různými pány sice již z Prahy dosti vycvičen, ale tenkrát, k své hanbě musím to doznati, lekl jsem se přísného Sušilova pohledu a drsných jeho slov; leč přes to přese všecko vztáhl jsem ruku a podával jsem mu Šafaříkův lístek vyřizuje zároveň pozdrav, jak mi uloženo.

Sušil, domýšleje se nejspíše, že jsem nějaký žebravý student, jakých as navštěvovalo jej hojnost, neb že jsem snad, jak někdy se stává, kartu jiným opatřil sobě způsobem, zamračil se ještě více a přeměřiv mne od hlavy k patě, pravil: „A co chcete ode mne? Ostatně neznám Šafaříka osobně; je protestant, viďte? Jste-li vy také?"

Ta slova zarazila mě velice, krev vstoupila mi do tváře, byl bych rád býval už ze dveří, ale něco musil jsem mu přece říci, proč jsem přišel. Řekl jsem tedy koktavě, že nejsem protestantem — ač po matce evangeličce posud ve mně koluje krev Českých bratří a já druhdy proti rozmanitým u veřejnosti a v společenském životě našem se vyskytujícím zjevům dosti často a zřejmě protestuju — a doložil jsem hned, že pouze proto, abych poznal slavného básníka.

„No, tak se na mne podívejte rychle, nemám času; musím zase do přednášky, hodina odbila." Pohleděl jsem na něho plaše, ostýchavě a žejbroval se ke dveřím, touže býti čím dříve tím lépe z pochmurné síně Sušilovy a dalek básníka, na jehož poznání jsem se tak těšil. Skákal jsem přes dva schody a běžel jsem domů, aniž jsem komu vypravoval, jak jsem pochodil.

Starý pán byl zajisté velmi nedůvěřivý, snad byl častěji oklamán a měl mne za rovna těm, kdo tak učinili. Dlouho jsem na to vzpomínal, dlouho jsem se styděl, ale úcty mé k spisovateli-vlastenci tím neubylo, leč, maje potkati Sušila, smekl jsem vždy z daleka, ať mě už viděl neb neviděl, a pak dal jsem se vždy některou ulicí neb cestou stranou.

Později přilnul jsem k prof. Matzenaurovi, jenž učil na stavovské Akademii češtině a přednášel o literatuře, k čemuž vodíval jsem své kollegy Moravany, kteří

tenkrát jen zřídka česky mluvili a psali; po roce pak vrátil jsem se do Prahy k dalším studiím. Hnaly mě tam kruh přátel a čilý ruch literární a snad také neblahá návštěva u Sušila, toho nadšeného buditele Moravy, jehož přivítáním tak podivně byl jsem rozrušen, jež však úctu mou k němu neseslabilo a neseslabí už k vůli té nám zajisté oběma posvátné *písni národní*.

Jinošické jsou to háje . . .

Jihozápadní kout jindy rozkošné, nyní zpustlé panské zahrady na Rychmburce, kde stála poustevna, bylo utěšené místo k dumání a snění, pokud nebyl zde vykácen kus lesa a na blízku vystavěn veliký taneční altán a kuželník. K poustevně chodíval jsem jako žák „vzorné“ školy rychmburské v létě skoro denně a později vždy, kdykoliv jsem přijížděl na prázdniny.

Byl jsem tu jako v pohádce. V šest hodin ráno a v šest hodin večer zvučel s vížky poustevny útlohlasý zvonek, vyzývaje vukolní lid k modlitbě, a vstupujícím dovnitř dělával šedobradý v hnědém hávu poustevník hlubokou poklonu. Činil ji každému, hubenému panu vrchnímu i zavalitému staréinu mušketýrovi, jenž své dlouhé, ještě z dob patrimoniálních zděděné rákosky nikdy neodkládal — činil ji též němému Vincovi, jenž zahradu zavíral, ba všemu světu, protože chudák musil; bylť k tomu nucen přístrojem, skrýva-

jícím se pod prahem vchodu a pod podlahou poustevny. Proto bez hněvu odpustil jsem starému a vetchému již tenkrát jednorukému poustevníkovi jeho patrimoniální servilnost a chodíval jsem k němu velice rád, zrovna jako do mlýna k strýci Čejkovi v Šilinkově dolu; vždyť klidně, ba usměvavě snášel mé milostné deklamace a nevyzraroval nikomu mých tajných hříchu poetických, jež jsem na stolku, vedle jeho dřevěné knihy — bible na ní bylo napsáno — do červených sešitů tužkou črtával.

Ale i když jsem nedeklamoval a nepsal, chodil jsem do panské zahrady. Sedával jsem buď vedle poustevníka v přítmí poustevny, abych se oddal svým drobným dumám, neb jsem se uhostil v šeru starých jedlí a smrků před poustevnou, abych čítal z knih, jež jsem si z knihovny nejstaršího bratra svého Františka tajně vypůjčil. Z počátku bavilo mne jen ctení veršů z drobných sešitku Rubšova Palečka rozmanité barvy, na nichž vyobrazen byl švihácký Paleček ve fraku, s čapkou s rolničkami na hlavě a v ruce bičík, pak zaujaly srdce mé Erbenovy Národní písně, Básně Jana z Hvězdy atd., později však, když jsem přišel do Prahy na českou reálku, kde nás můj druhý otec, nadšený Jan Krejčí, a později J. Erben učili prosodii, pokoušel jsem se zde sám ve skládání milostných hříček rýmovaných.

Roku 1852 přijel jsem v srpnu na prázdniny a první cesta byla k poustevně, leč nenalezl jsem jí. Černohlavé jedle a mohutné smrky vzaly za své vandalskou rukou lesníkovou, poustevna byla stržena, poustevník prodán i se strojem městskému truhláři a opodál pyšnily se velký, osmiboký altán a velká krytá kuželna. Panští úředníci, ponejvíce Bavoráci, vystavěli obé, aby se mohli dle svého bavit, neboť od dob, co z nařízení vrchní správy knížete Thurn-Taxise, jež došlo z Řezna, prodány byly kulisy, lavice a veškero zařízení roztomilého divadélka blíže školy, jediného to místa zábavě určeného, a co prázdná budova usměvavé Thalie přeměněna v stáje pro koně páně lesmistrovy, neokázala se v městečku již ani jediná kočující divadelní společnost; lid na německá představení nechodil a páni úředníci byli by musili jako ochotníci hráti německy jen sami sobě.

Za náhradu vystavěli si tančírnu. V létě chodili sem po kanceláři též hojně úředníci okresního soudu z blízké Skutče; jestiť Rychmburk od Skutče vzdálen jen malé půlhodiny a rychmburské pivo, zvláště březňák, bývalo vždy výtečné.

„Chodí sem též pan adjunkt Rubeš," vypravoval mi jednou otec, „bývá zde dost často, vždyť ho znáš, je to ten, co vydával Palečka; tuze hodný pán, ale trochu churavý."

Hořel jsem touhou, abych poznal osobně muže, od něhož uměl jsem — a posud je umím z paměti — hojnost drobných deklamací, kterým jsem se učil z části pro školu a z části pro studentské naše besedy. Nemohl jsem se neděle ani dočkati a do Skutče, kam jsem ondy musil co den k panu učiteli Dreyerovi na němčinu a latinu, nerad jsem o prázdninách chodíval.

Otec, jenž znal Rubše z rozmanitého soudního řízení, ukázal mi jej v panské zahradě ve společnosti skutečských i rychmburských úředníků. Seděl opřen volně o stěnu altánu, maje levou nohu pohodlně na lavici položenu; před sebou měl džbánek s pivem a číši, v ústech pak dlouhou sádrovou dýmku. Byl obého vroucím ctitelem, jak tomu nasvědčují: „Veselá píseň zarmouceného“ a deklamovánky „Pivo“ a „Dýmka“, ač v prvém nikdy nevycházel z míry.

Díval jsem se na něho s jakousi posvátnou úctou, srdce mi se chvělo a bušilo zrovna tak, jako když jsem ponejprv spatřil K. J. Erbena, ba snad ještě více; ta chorobná, snivá tvář v kontrastu s veselými deklamacemi hluboce mě dojímala. Vzpomněl jsem si na všecky ty milé chvíle při čtení jeho deklamovánek, na jeho přerozkošné listy žertovné, jež vtipem jen sršely, na jeho roztomilou povídku „Pan amanuensis na venku“, na jeho čtení „Člověk malá pohádka“, na „Harfenici“, plnou něhy a citu atd. . . .

Fr. Jar. Rubeš r. 1845.

Chtěl jsem znáti každý rys jeho milé, ušlechtilé a veselé ondy povahy, oka nemohl jsem od něho odtrh, nouti, vše mimo něj bylo pro mne mrtvo; vždyť jsem si bezvolně vzpomněl na slova svého milého učitele Krejčího, jichž pravda dosud nesetřená v mé duši plane: „Paleček naučil více Čechů česky čísti, více duší získal našemu národu, než všecky sklady grammatik: jeho zásluhy o národnost naši jsou nesmrtelny!“

Zahleděv se na Rubše, tenkrát asi čtyřicetiletého, jenž profilem ke mně jsa obrácen hovořil, často při tom pokašlávaje, s mladým rychmburským farářem, P. Brychtou, který tenkráte napsal pěknou monografii panství rychmburského, nepozoroval jsem ani, že shromáždění objednali si též skrovnou zahradní hudbu. Byl to známý po vůkolí, vyškolený harfeník Procházka, pěkně urostlý člověk, jenž si nemálo zakládal na svém umění a slušném zpěvu. Procházka — potulný hudebník lepšího rázu — býval od rychmburských úředníku vždy rád vídán; měl ještě dva druhy, houslistu a violistu. Hráli všelijaké kusy taneční a doprovázeli rozmanité vlastenecké i veselé písně, jež Procházka zvučným barytonem dosti slušně zpíval. Přehráli vždycky jakýs kousek taneční — v neděli se též v panské zahradě tancovávalo — pak následovala píseň a tak střídavě. Náhle ohlásil Procházka zasažením do strun,

že bude zpívati. Hovor se ztišil a zpěvák přehráv zprvu slohu melodie, počal zpívati „*Veselou píseň zarmouceného*", k níž aktuár Morávek, Mýťan rodilý, jako k mnoha písním Rubšovým složil nápěv. Procházka zpíval s jakousi vervou a okázale, až se to po celé panské zahradě rozléhalo a hudbu skoro dusilo.

„Ať žije pivo! pivo a zpěv!
Pivem a písní mladí se krev;
pivo a píseň rozhřeje hruď,
pito a pito a zpíváno buď!" — — —

a kdo byli Češi mezi přítomnými, ba někteří Bavoráci, kteří se písni částečně přiučili, zpívali dále s Procházkou v chóru:

„Pivo a zpěv —
množí nám radost, dusí nám hněv,
mladí nám krev a hřeje nám hruď;
pito a pito a zpíváno buď!"

A Rubeš se napil a ostatní s ním. Zatím Procházka dále zpíval:

„Přijdeme sem — svět pustý je krám,
Pandora všecko zkazila nám,

blaho je pryč a slasti ty tam,
naděje prý jen zůstala nám —"

a chór zase vpadl:

„A ta je klam!
Takových braků netřeba nám!
Kdo ji chce mít, aj, ten si ji vem —
My chceme pivo, he, pivečko sem!"

Veselí se rozproudilo zahradou, Rubeš se spokojeně usmíval; těšilo ho to, a zas si zavdal. Když po nějaké chvíli hudebníci přehráli dva neb tři kousky, přiblížil se P. Brychta k Procházkovi a šeptal mu něco do ucha. Procházka kývl hlavou na důkaz, že rozumí, když pak znovu dal znamení, že hodlá zpívati, a lomoz hráčů u kuželek utichl, zazněla z úst jeho zamilovaná Rubšova píseň: „*Vzpomínky jinošické*".

Hleděl jsem stále na Rubše. Sotva zaslechl první slohu písně, sklonila se hlava jeho ku předu, oko se přimhouřilo, bledá jeho tvář zvolna se ruměnila a ruka odkládala dýmku. Poslouchal tiše, neodváživ se ani odkašlati, což před tím dosti často a někdy i dosti namáhavě se stávalo, jen prsa rychleji zdála se pracovati a popadati dechu; churavěl již delší čas velmi povážlivě. Zdálo se mi, že každou novou slohou tvář Rubšova více rudla a hlava ku předu se klonila, konečně rukou

čelo podepřel a oči sobě přikryl; ostatní sdílně naň pohlíželi. Píseň vždy dál a dál se rozvíjela, až s jakýms upřímnějším a vroucnějším tónem Procházka zakončil:

„To jsou háje jako ráje —
tam mou píseň, vánku nes:
Přes ty hory, přes ty doly,
přes ty vody, přes ten les!"

Když skončil, ozvalo se tu a tam obligátní tleskání, ale Rubeš ani hlavy nepozvedl; dumal a bloudil asi dále ve vzpomínkách jinošských a jinošických, v myšlenkách o svém mládí, své Julii, svém štěstí v písni a neštěstí v životě, a když opětně pozvedl hlavu, zdálo se mi, že oko bylo zarudlé, jen tvář stejně bledá jako před zpěvem, ba snad ještě bledší. Té noci nespal jsem dlouho; divně se mi dělo v hlavě i v srdci; mé duše zmocnila se jakás nevýslovná soustrast, jež tím více rostla, čím více jsem se dovídal o jeho životě.

Chodil jsem častěji do Skutče, abych opět spatřil Rubše, ale nespatřil jsem ho; odcházíval hned z úřadu za město, kráčeje mimo rodný dům skladatele Tomáška ke hřbitovu a do polí s hlavou k zemi schýlenou, často pokašlávaje. Snad hledal své ztracené štěstí! Později ulehl, jak otec se mnou sdělil, a když jsem rok na to přišel na prázdniny a tatíčka na něho se tázal, odpo-

věděl mi smutně: „Ten dobrý pán, sama srdečnost, včera zemřel a zejtra má pohřeb."

Nebyl jsem na něm — na pohřbu své předrahé matičky nebyl jsem také; srdce hrozilo mi puknouti. — Studenti nesli ho k hrobu; tam leží skoro uprostřed na hřbitově skutečském pod prostičkým železným pomníkem a nedaleko něho leží můj drahý, starostlivý otec. Když jest mi navštíviti hrob tatíčkův, zastavím se také na hrobě Rubšově, na hrobě našeho prvního a posud nepřekonatelného humoristy.

Budiž požehnána památka Tvá, pěvče ubohý; zajisté skutkem se stalo, co jsi ondy napsal, zakončuje poslední svou píseň: „Něco na cestu":

„Pak snad uznáte — o blahé zdání!
také mnou že zvuků přibylo,
když se z jitra hlučně zvonilo
na Slovanů slavné požehnání!"

Národ Tvůj vděčně to uznává a žehná památce Tvojí.

Kdo byl spisovatelem náhrobních nápisů českých literátů a vynikajících osobností okolo r. 1860?

Roku 1859 stával na místě, kde později postaveno bylo prozatímní Národní divadlo, obyčejný pražský činžák, obrácený průčelím k Žofínu. Ve vyvýšeném parteru jeho bydlil v pravo od vchodu malý, veselý, hovorný, někdy až buršikosní pán; chůze jeho byla čilá, gesta při živém hovoru hbitá a na oblé a mírně růžové tváři pohrával vždy veselý a vlídný úsměv.

Byl to magistrátní rada Bedřich Peška, jarý čtyřicátník. Družil se velmi rád k nám, přátelům a bratrům prvního „Máje“, jimž v čele stáli Hálek a Neruda. Kdekoli jsme se sešli, všude nás vyhledal; byli jsme mu všickni „hochy přátely“, tykal nám všem, jako tykal svým spolužákum: mému drahému druhému otci Janu Krejčímu, Dru Podlipskému, Švandovi

a jiným starším pánům, již v naší společnosti častěji rádi pobesedovali a s námi pohovořili.

Věděli jsme o Peškovi, že píše dobré a peprné epigramy po způsobu Havlíčkově, že skládá povídky historické pro dospělejší mládež a že referuje někdy též o veselohrách a fraškách do ,,Pražských Novin", jež tenkráte redigoval Šesták. Když přišel, bylo ho všude plno; vyprávěl rozmanité literární klepy, vtipkoval, tropil si nevinné, nikoho neurážející žerty z našich tu a tam porůznu se objevujících veršů, a odpověděl-li mu kdo žertem řízněji než tušil, odbyl ho dobráckým: ,,Mlč ty, kloučku!" nebo ,,holobrádku!" nebo žertovným ,,kluku!" Najednou pohřešovali jsme ho delší čas; neobjevoval se ani v kavárně Vídeňské, ani ,,U města Moskvy", ani v kavárně Čáslavského v Dominikánské ulici, ba neukázal se ani na přátelském večeru u Josefa Friče, v nynějším paláci Hlávkově, kde čtly a posuzovaly se práce určené pro II. ročník almanachu ,,Máje".

Náhodou potkal nás několik na Ferdinandově třídě a pozval nás, abychom v určitý čas přišli k němu a přivedli ještě ostatní druhy z ,,Máje" s sebou na nějaký Lapilovský párek a na sklenici piva, on že řekne ještě svým starším přátelům a kamarádům. ,,Přečtu vám něco!" pravil, a tak jsme se sešli v určitý den a hodinu v jeho bytě, kam později zavítali též: nej-

dražší jeho přítel, nadšený a šlechetný Jan Krejčí, Švanda, Šimanovský, Pokorný a jiní. Dumavý a vážený přítel Jahn a opatrný Janda-Cidlinský, s nímž jsem nějakou dobu v Myslíkově ulici bydlil, nedostavili se, za to přišli přátelé: agilní Rudolf Mayer a vážný Durdík, již obyčejně šli cestami svými, ač družině Májové srdečně přáli.

Když po jednoduché sice, ale hojné jinak večeři hovor se stal čilejším a literární zjevy a divadlo přišly na přetřes, vyžádal si Peška silentium, aby přednesl nám nejprve několik velmi řízných satirických písní politických, z nichž se nám ona o Gyulayovi nejvíce líbila. Začínala verši:

„Šel jest jeden od Milána bojovati, ti, ti, ti,
bojovati,
Piemont a město Turin dobývati, ti, ti, ti,
dobývati" atd.

Po písni té, jež vyvolala srdečný smích každou slohou, přečetl nám náš hostitel dlouhou řadu epitafu, jež na jednotlivé osobnosti literární, staré i mladé, složil a napsal. Byla jich hodná řada, od Palackého počínajíc až do Nerudy, jenž řadu zakončoval. Při čtení často jsme se rozesmáli, z čehož usměvavý Peška upřímně se radoval. Když skončil, tleskali jsme

on pak obrátil se k nám, literárním nováčkům a pravil: „Na vás, vy holobrádkové, nemám nic, ale budete-li hodní a zasloužíte-li si toho, napíšu vám také několik epitafů, ale hodní musíte být, hodní jako tamhle váš černý Honzík", při tom ukázal na Nerudu, „trochu té divokosti vám už odpustím, jako jemu."

Přes půlnoc trvalo veselí, pak hostitel náš rychle vstal a pravil: „Tak, teď dost, musím jít spat, abych měl zítra jasnou hlavu; ostatně potřebujete toho více vy než já," a smál se srdečně zas. Někteří jsme prosili, aby nám půjčil rukopis, že si nápisy opíšeme, ale to to, ani za živý svět nechtěl; nepůjčil svých nápisů ani Nerudovi. Rozešli jsme se. Později setkávali jsme se jen buď v divadle, buď u „Moskvy". —

Rok po tom bylo mi jíti za mým učitelským povoláním s Krejčím do Písku a tu dlouho nic jsem o našem příznivci Peškovi neslyšel, až jsem se dověděl, že pro churavost, později pak pro vážné onemocnění odešel z Prahy a dlí na venkově, kdes u Poděbrad neb u Pardubic, neb Ústí nad Orlicí, kde byl zrozen; nevím už kde, leč kdykolivěk vzpomněl jsem na družnou literární společnost a milé přátele v Praze, vzpomněl jsem vždy též malého zavalitého pána, Bedřicha Pešky, upřímného přítele mladých literátů vůbec a nás Májistů zvlášť; na nadšeného ctitele všech, kdo duchem a nadšeným slovem, ať psaným ať mluveným, vzmáha-

jícímu se vědomí českému a rodné zemi své vůbec prospívali neb prospěti se snažili.

Jeho písničky politicko-satirické, jež po Praze a po celých Čechách kolovaly a plny byly řízného a jiskrného vtipu, viděl jsem častěji tu a tam v opisu, ač někdy už textu porušeného, ale jeho náhrobních nápisů v opise jsem nespatřil až zase v nedělních přílohách „Času" r. 1899. Byly vytištěny as v pěti číslech a zajímaly mne znova velice. Kdo je publikoval, sám uvádí, že někteří myslili na Fr. L. Čelakovského, jako na puvodce jich, a sám dodává, že je to „nemožné". „Mylná je také domněnka," praví, „že by původcem epitafu byl K. Havlíček. Jsou havlíčkovské, ale nejsou Havlíčkovy."

Prozradil jsem jich autora svou drobnou vzpomínkou na nadšeného, humorem kypícího Bedřicha Pešku, jehož politické písničky satirické i nad jiná vtipná skládání epigramatická zasluhovaly by úplného vydání, pokud je uveřejniti lze. Avšak kde jsou rukopisy, v čí rukou uvázly? Škoda!

Návštěvou u Holinů.

U Holinů nebýval jsem s Nerudou často, jen asi třikrát, a nikdy jsme se nezdrželi dlouho, ale dobře pamatuji se na návštěvu tam první.

Sjednotila se naše družina májová, že místo tráviti stále večery jen u města Moskvy u Süsse, jak se hostinský jmenoval, nebo u Pěkného, za dominikánským kostelem, budeme chodit do tanečních hodin k Linkovi, stavovskému mistru tance, jenž vyučoval v rodinách nejlepších i v svém bytě v Michalské ulici. Přibrali jsme k tomu ještě několik jiných přátel a známých a jejich sestry a známé.

Bylo nám třeba poprositi v některých vážených rodinách o tanečnice a o svolení k tomu, tož vešli jsme i my, Neruda i já, k Holinovům, s jejichžto dcerou, slečnou Annou, měl Neruda mladou známost; bydliliť v téže ulici jako on.

A tak upravivše svou toilettu, vyjeli jsme v drožce před dum. Vešli jsme do jednoduchého, ale vzorně čistotného měšťanského bytu, kde bydlila rodina. Slečna Anna seděla s matkou u stolu prostřed síně při jakés práci, bylo to asi šití. Otec slečnin, pan Holina, jenž byl komorníkem generála křižovníků, zdá se mi P. Beera, nebyl doma, ale přišel brzo na to, když jsme přisedli ke stolu, a přisedl též. Položil jakés papíry před sebe na stůl a pravil: „Dnes nalezl jsem v knihovně pana generála velmi interessantní věc, kterou vám ještě ukážu.“ Pak jal se hovořiti o běžných věcech a proč že dostává se mu potěšení naší návštěvy.

Přednesli jsme tedy svou prosbu a vypravěli, kdo jsou a budou účastníky našich tanečních hodin.

„Samá nová, mně ještě neznámá jména,“ pravil pan Holina, „leč doufáme, že vážné a nezávadná,“ doložila paní Holinová, a konečně svolili, aby jejich Aninka mohla se bez závady súčastniti hodin vyučovacích u Linka. Šlo jen o dámský pruvod pro ni, neboť paní Holinová churavěla, když jsme však ubezpečili rodiče, že budou ještě některé slečny z Malé strany v družině naší, a jmenovitě sousedka slečnina, slečna Sršňová, nebo jak jsme ji jmenovali my Séršénová, již nám bude stejně povinností kavalírsky vyprovázeti, svolili k radosti naší, zvláště Nerudové a slečny Anny.

A hodiny počaly a konaly se vždy záhy z večera, aby netrvaly do noci. Kdo z pánů měli už známosti, přivedli své dámy, tak na př. Hálek svou Dorotku (slečnu Horáčkovu), Pflégr svou příbuznou, Nittinger svou sestru, Šimáček svou pozdější paní sl. Křížkovou a později přibyl k nám i Ed. Grégr se svou pozdější paní chotí. Družina všecka byla jako jedna rodina. Neruda tančil rád ohnivě, náruživě, elegantně, hojně, ovšem nejraději a nejvíce se svou Annou, která byla stejně jako on tanečnicí výbornou a hledanou. Ale Neruda neviděl ji rád tančiti s pány, kteří měli zvykem přivíjeti dámu svou úzce na prsa, aneb s takovými, kdo dýchali dámě přímo do obličeje aneb s ní při tanci hovořili; měl to za nezpůsoby při tanci a Link často na to pozorna činil. Já, přišedší z venkova, dbal jsem pouček a nabádání mistrova snad více, než kdo vyrostli v Praze, a jednal jsem po jeho návodu. To Neruda záhy postřehl a vzav mě na stranu, pravil: „Ty, Dolfi," jak mne důvěrně jmenoval, „učiň mi něco k vůli, netancuj, když tančím já, ale dbej, abys sám od Anny tanečku obdržel hned po mně, aby dlouho nestála, aneb ještě lépe bude, zůstanu-li vždy na blízku tebe státi a tu popros Annu ihned o tanec, který ti neodepře, tancuje ráda a ty's dobrý tanečník." I pověděl mi též, proč si nepřeje on i ona, aby tancovala s těmi, kde těchto

Jan Neruda a Anna Holinová.

prvních esthetických příkazů tance nedbají, kteří dámu nebaví a netěší.

Učinil jsem s radostí po jeho přání; vždyť byla slečna Anna Holinová tanečnicí vyhlášenou, stejně jako její přítelkyně slečna Sršňová. Když jsme po hodině s Nerudou obě mladé dámy vyprovázeli domů, pravil jsem slečně Holinové, co interessantního as pan otec zase přinesl? Bylť výborný starožitník, kalligraf a kreslič. „No," pravila, „vždyť se to brzy dovíme, a je-li to nějaká písemná památka, tu ji otec zajisté aspoň opíše." —

Léta přešla, štěstí, jež oběma drahým duším, slečně Holinové a Nerudovi, nad hlavami kroužilo, uprchlo a nevrátilo se již, ale milé, těžké sny zaujaly srdce jejich až do poslední chvíle života, až do té chvíle, když v osudný úmrtní den Nerudův do otevřeného okna přízemního pokoje ve Vladislavově ulici na úmrtní lože padla kytice Nerudou nejvíc zamilovaných, temně červených růží, vržena zajisté rukou, která měla v něžném spoutání s jeho pravicí provázeti ji životem.

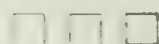
Po smrti Nerudově psala mně slečna Holinová častěji, vždy byla v listě nějaká vzpomínka na Nerudu a naše styky. Posledně tázala se mne, je-li pravda, že Neruda byl tak chud, že jeho matka posluhovala po domech, jak prý kdos na jeho pohanu napsal.

Jan Neruda a Ad. Heyduk r. 1850.

Pokud vím, odpověděl jsem, že je to lež; avšak kdyby i pravdou bylo, nebylo by hanou pro Nerudu, spíše poctou. Znal jsem matičku Nerudovu výborně, chodil jsem k ní, i když Neruda doma nebyl. Bydlila se svým synem Janem v Ostruhové ulici při zemi; byt byl o dvou malých pokojích s krámem, jímž se vcházelo a do něhož se stoupalo o dvou schodech; mělať matka Janova trafiku. Obydlí bylo jednoduché, ale veskrz čisté. Zadní pokojík byl ložnicí, cíchy byly čisté a peřiny bedlivě ustlány.

Slečna Holinová měla z mé zprávy radost, a když mně za ni děkovala, poslala mi vlastní rukou opsané sentence a motta českých exulantů, jež vydal L. B. Mladota ze Solopisk. Jsou to výpisky velmi zajímavé, názvu „Quaedam ex libro Exulantibus edito per L. B. Mladotam de Solopisk".

Ballada dětská

Den před mým svátkem, 16. června 1878, narodila se nám dceruška. Dávaje Nerudovi zprávu, co jsem dostal vázaného od své milé ženy, prosil jsem ho zároveň za kmotrovství — jak jsme si ondy řekli — jež s milou tchyní měl vykonati. Neruda však nemohl přijeti; byl nemocen, leč rozradostněn přikázal, aby přese všecko do matriky vepsán byl jako kmotr, a dodal, že, jakmile mu bude lépe, ihned přijede, aby se podíval na naše hnízdo, na Emilku, jak ženu prostě nazýval, a na malou pěničku naši, svou kmotřenku. Dali jsme jí jméno Jarmilka, vždyť u nadšeného ctitele Máchova ani jinak býti nemohlo, a těšili jsme se velice slibu mého nejstaršího a nejintimnějšího přítele, „bratra z prvního Máje", a čekali jsme ho toužebně co den; leč Neruda nepřijížděl.

Mezitím onemocněla Jarmilka naše velice a žena má, jež starostmi a ošetřováním své něžné dcerušky

nespala celé noci, ochuravěla povážlivě únavou lítostí a starostmi. Ke konci prázdnin, dne 29. srpna t. r., ráno sklonil anděl smrti palmu nad hlavou Jarmilčinou, aniž nemocná žena o tom věděla; usnulať, když dítko v náručí své ošetřovatelky navždy ztichlo, myslíc, že spí, leč, když se probudila a dala si je přinésti, zalkala usedavě a s ní všickni, kdo jsme byli přítomni. Pláči a nářku nebylo konce; domluvy lékařovy nepomohly; bylať to první smrt ve vlastní mé domácnosti, v mém kýženém zátiší píseckém.

Jelikož byla toho roku velká vedra a snad také, aby stálý pohled na úbělovou mrtvolu drahého dítěte nemocné mé ženy stále nerozčiloval, nařídil lékař, abychom prvorozenku svoji pochovali hned druhého dne. Odvezl jsem ji v zakrytém kočáře na klíně sám do černé kolébky na hřbitově a vrátil jsem se zdrcen, abych potěšil hořekující ženu a dopsal Nerudovi, že kmotřenka jeho odletěla na věčnost.

Můj milý Jan nedostal však listu; byl již na cestě k nám. Chtěje nás překvapiti, zaklepal den po pohřbu před polednem na dvéře a vstoupil do síně, maje v levé dírce knoflíkové temnou růži, svrchník přes rameno a deštník v ruce. Černé oči jeho jen hrály. Uvítali jsme ho upřímně, objali jsme vroucně. Neruda vida nás uplakané a milou ženu mou nad jiné bledou,

zarazil se, leč netuše posud, co se dělo, a mysle snad, že nějaký divý mráček neshody přeletěl přes naše čela, kráčel ihned ke kolébce, jež posud stála v ústraní naší ložnice, aby se podíval — jak pravil — na svou Jarmilku; leč kolébka byla prázdna. Mysle, že snad u chůvy dnes pospává, rychle se otázal: „A kde máte svou dcerušku?"

Slzy nám vytryskly do tváří; žena usedla do lenošky a usedavě plakala, já pak vedl jsem milého hostě k oknu a ukázal jsem mlčky ke hřbitovnímu kostelíku. Neruda se zarazil; porozuměl rázem všemu, stiskl mi ruku a přivinuv mě na srdce, tázal se po svém pokojíku. Dovedl jsem ho do útulné, pro něho již dávno uchystané světničky, do níž postavil jsem na malou poličku jeho zamilované knihy, do rohu přes příč psací stůl a vedle stolu náčiní ke kouření s hojnou zásobou viržinek, jež kouříval vždy jen do polovice. Neruda umyv se, pojedl jen málo, pak položil se na pohovku, zakryl tvář oběma rukama a dumal. Nechal jsem ho o samotě.

Když ho žena šla poprosit, aby s námi posvačil, byl Neruda pryč, pokojík byl prázden; host náš odešel nepozorovaně na procházku a na prohlídku okolí, nevrátiv se až teprve k večeru. Toulal se, jak nám pravil, podél řeky a v lese nad plovárnou v pěkném vrchu hradišťském, nemoha prý se od půvabných

břehů Otaviných ani odtrhnouti. Toho večera mluvil nad obyčej málo, klonil jen stále hlavu a tiskl nám ruce, až konečně dojat, pravil: „Nepřišel jsem v pravý čas; cítím s vámi upřímně a hluboce; ráno odjedu, ale jindy to nahradím; tenkrát jsem vám na potíž, překážím vašim slzám!“

Marné byly naše prosby, marně jsme se snažili, abychom ho přesvědčili, že je nám v společnosti jeho volněji, že s ním okřejeme a se potěšíme v krásných našich lesích; nedal si říci. Brzy dal nám dobrou noc, leč nešel spat, zůstal déle vzhůru, pohlížeje ze salonku, sousedícího s jeho síňkou, do městského parku, jenž se rozkládá pod okny našeho obydlí. Naslouchal šumotu lip a ssál poesii jasné a teplé noci letní. Druhý den ráno odjel do Vlachova Březí, na panství hraběnky Herbersteinovy, kde bratranec jeho, pan Tichý, byl hospodářským ředitelem. Odtud poslal nám kratičký děkovací lístek, v němž mezi jiným stálo:

„Verše na psacím stolku napsal jsem pro Emilku. Je to truchlivý motiv, ale povstal u Vás, je Váš. V lepší a šťastnější chvíli navštívím Vás opět a napíšu snad něco veselejšího. Přijeďte brzo do Prahy; těším se na Vás.“

Teprve po lístku tom prohlédl jsem od Nerudy opuštěný psací stolek, abych nalezl verše pro ženu

napsané. Nalezl jsem je; byla to „Ballada dětská", kterou zde otiskuju, ač již uveřejněna byla v 1. čísle „Poetických Besed":

Matka zdřimla na úsvitě.
Dítko vyjeveně hledí —
v nožičkách mu Smrtka sedí.
Malá Smrtka, sama dítě,
na hlavičce věnec bílý,
ve košilce drobné tílko,
v ručkách drží hravé sítě
jako k honbě na motýly.
A ty ruce jako hůlky,
žluté jako z vosku čílko,
místo oček modré důlky.

„Pojď, děťátko, pojď, holátko,
na chvílečku, jen na krátko!
Zahrajem si na Hélice
andělíčkův při muzice
co dvě bílé holubice."

„„Matička mě nedovolí,
a mne tělíčko tak bolí!""

„Pojď, děťátko, holoubátko!
Přišla jsem Ti ku pomoci,

nemoc nemá více moci,
venku ve andílkův kůru
poletíš až k nebi vzhůru."

,,,,Matička mně jíti nedá —
myslím, že už hlavu zvedá.""

,,Pojď, děťátko, pojď, babátko!
Posílá mne Jezulátko,
posílá královna nebe,
abych přivedla jim Tebe,
posílá mne ta Tvá svatá:
,Ať už jde má dcerka zlatá.'"

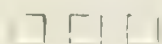
,,,,Pojďme, pojďme — ale zticha,
ať se matička nevzbudí!
Něco těžkého ji trudí,
i když dřímá, těžce vzdychá,
ňadro bolestně jí skáče,
a když vzhledne, ihned pláče.""

Nesvědčí-li báseň ta soucitu nejhlubšímu a přátelství nejdružnějšímu?

Rok na to milý Jan náš přišel opětně, jak slíbil; oči mu ještě více zářily a srdce mu junácky bušilo. Při druhé té návštěvě byli jsme veselejší. Vyjeli jsme

si do lesů: na Mehelník, do Matky a Svícnu, k „Hromové jedli“ a k „Černému rybníku“ a Neruda pravil: „Zde ovšem musil jsi napsati Lesní kvítí i Dědův odkaz; cítím to s tebou, líbí se mi tu nesmírně.“ Ale když jsem se ho při tom tázal, smíme-li se těšiti, že přijede za rok opětně, a v žertu jsem dodal: „Za kmotra, za skutečného kmotra,“ odpověděl mi rychle: „Ne, ne, milý hochu, za kmotra ne! Bojím se, že byste zase plakali; v lásce a podobném nebyl jsem nikdy šťasten, ale přijedu, abych se podíval, jestliže mi červenáte a tloustnete.“

Ale žel! Svou třetí návštěvu zůstal nám Neruda dlužen na věky. Nepřijde nikdy již; odešel tam do hvězdné říše, kterou tak nadšeně opěvoval; odletěl snad, aby poznal pravdu a svou malou kmotřenku Jarmilku, kterou nám v motýlí síti odnesla „malá Smrtka, sama dítě“. „Nechť andělé jim budou průvodem!“

Má poslední návštěva u Nerudy.

První, co jsem na výstavě národopisné shlédnouti pospíchal, byla síňka Nerudova. Mluvím otevřeně: byl jsem zklamán; stál jsem všecek zaražen a nemohl jsem si nikterak vmysliti skutečnou síň svého bratrského druha do improvisovaného koutku výstavního, kam pieta a láska přátelská snesla a seřadila, co snésti se dalo a mohlo.

Poznal jsem ovšem ihned psací stůl, ale dojem, kterým na mne působil, byl naprosto cizí. Stávalť uprostřed pracovny Nerudovy a vyzdoben byl nejrůznějšími fotografiemi lidí zvěčnělému druhu milých a drahých, i věcmi drobnými, jež mu ondy dali, drobotinami nejrůznějšími.

Také sedadla jsem nepoznal; nebylo na něm ani podušky, bez které Neruda seděti nemohl, a pod ním nebylo též malého koberce a liščí kůže, které jsem mu čas od času posílal. Uprostřed na stolku, kde

Neruda psával, nescházela nikdy malá fotografie jeho drahé mateře, ještě z let šedesátých, dle které zvětšen byl obraz, zavěšený v síňce výstavní nad stolkem, jenž ve skutečnosti zdobil jeho ložnici. Kdykoli jsem k němu vstoupil a jej objal, utkvěl též zrak můj na obraze té milé, hovorné paní. Zobrazena byla v životní velikosti tak věrně, že mi vždy přicházela, jako bych ji viděl živu a jako by mi, jako ondy, žertovnými slovy přikazovala: „Daj' mně na toho mého Jana pozor, ať mně tak moc nekouří a netančí, a přivedou mně ho zas!" Při tom nás často před odchodem znamenala křížkem na čela. Ta dobrá paní!

Já ovšem nekouřil, leda půl portorika, ale Nerudovi brániti bylo marno, a pokud se netancování dovolávala, byli jsme oba náruživými tanečníky, zejména velkého mazuru!

Pak jsem ji vídal pokaždé, když jsem vcházel k Nerudovi a vždy se mi zdálo, že mluví: „Daj' mně na něho pozor!" Tak jsem ji viděl zase v síňce na výstavě a různé vzpomínky šly mojí duší. Jednu z nich zachycuji; zde stůj.

Když Neruda onemocněl zlámaninou nohy, jež nechtěla se hojiti, ba když šly hlasy, že jiný neduh k tomu se připojil, poptával jsem se stále a stále po jeho zdraví, stále radil jsem k opatrnosti, stále těšil jsem ho, že bude zase dobře a že pak musí k nám,

až mi konečně důvěřoval, ba slíbil, že nás zase jednou navštíví a že budeme projíždět lesy jako ondy, na kteroužto dobu tak rád si vzpomínal.

Tak bylo také dne 5. srpna roku 1891, když jsme ho navštívili společně s mojí ženou. Vyhledali jsme jej odpoledne po jeho obvyklém spánku před denní procházkou jeho, na které provázen byl posluhou. Vešli jsme do jeho ložnice, kam pouštěl při návštěvách jen své nejdůvěrnější přátele. Ležel naznak, přikryt jsa lehkou přikryvkou, a přijal nás s radostí:

„I vítám vás, děti, pojď sem, Emilko, pojď sem, Dolfi, dejte mi hubičku a posaďte se, sem na levou stranu; nemohu vás jinak přijmout."

Usedli jsme; Neruda se obrátil trochu bokem, pojal ženu moji za ruku pravou, mne za ruku levou a kázal, abych já svou pravou dal ženě. „Tak," řekl, „tak, řetěz rukou a řetěz srdcí je hotov, teď povídejte, jak se máte, co děláte, jak se vám líbí výstava, a nehněvejte se, nebudu-li mluvit sám tolik, jako kdysi, jsem unaven, moc unaven; nemohu sedět, nemohu chodit, ba sotva ležet mohu, noha mě bolí a otéká."

Hovořili jsme skoro stále o pěkné výstavě, z níž měl Neruda velikou radost, a když jsme se s ním v úsudku o různých věcech shodovali, byl velice potěšen, a temné, ač proti jindy zamlžené oči blýskaly ohnivě a z úst ozvalo se hlasněji jiných slov: „Krásné

je to, viďte, děti, tuze krásné; škoda, že já tam už nemohu, moc mne to přemáhá. Všude na mne mluví, všude se na mne vyptávají, a já nemohu; také prsa mě bolí!"

Zakašlal; to mi bylo znamením, že bychom měli již odejíti, i vstali jsme. A skutečně byl čas k odchodu; věrná ošetřovatelka Nerudova oznamovala příchod jeho průvodce na procházkách po Příkopech. Neruda nutil nás sice, abychom nepospíchali, že je času dosti, ale bezvolně pouštěl ruce naše ze svých a otázal se, kde bydlíme. Byla to otázka stereotypní u milého Jana, musel to vědět; vždyť nebylo návštěvy naší v Praze, aby drahý druh a bratr z prvního Máje neposlal ženě mé, ‚své Emilce', jak jí říkával, kytici svých zamilovaných krvavých růží, jaké mu i žena má při odhalení pamětní desky v síňce výstavní pod jeho obraz položila. —

Vstali jsme, políbili jsme se navzájem a chystali jsme se k odchodu.

„Přijeďte brzo zase," pravil Neruda, „sice půjde-li to takhle dál . . ." a odmlčel se.

Zarazili jsme se, ale já, vzpamatovav se, pravil jsem, navazuje na jeho slova: „. . . budeme zase tancovat mazura."

Usmál se trpce a pravil:

„Ty, Dolfi, jsi pořáde ten starý dětina, co říkáš, Emilko?“

Ale žena odvětila: „I toto! často teď brouká,“ a smáli jsme se všickni, a Neruda prohodil: „Polepši se, Dolfi, ty nevděčníku!“

Odešli jsme, leč bezvolně museli jsme se k Nerudovi vrátiti; žena má zapomněla v bytě Nerudově pláštík, bez něhož bylo jí večer chladno. Čekali jsme, až se Neruda vrátí, a pak teprve šli jsme k němu. Ležel již zase na svém loži a volal na nás, sotva jsme do předsíně vešli:

„Jen dál, jen dál, děti, já věděl, že se mi dnes ještě vrátíte. Měl jsem takové tušení, ba ani mně to nedalo na procházce, musel jsem zpět, abych vás zastihl.“

„Divné tušení, ale těší mne,“ pravil a byl veselejší než dříve. O zapomenutém pláštíku nevěděl ničeho. — Zase jsme seděli řetěz rukou a řetěz srdcí.

Zrak můj utkvěl bezvolně na obraze staré, usměvavé matičky Nerudovy, jež opět mluviti se zdála: „Daj' mně na něho pozor,“ a myslil jsem, že každým okamžikem pozvedne tu starou vráskovitou ruku z pod větovaného a měňavého šátku, aby nám jako ondy udělala křížek na odchodnou. Zadumal jsem se nad prchlými léty, až žena má vstala. Byl čas k odchodu, soumrak zahaloval světničku i nás. Když jsme Nerudu znova políbili, vztáhl jsem, pohlížeje k obrazu mateře

Nerudovy, ruku a udělal jsem na jeho čele křížek, jak dělávala nám to ondy jeho matička. Neřekl ani slova, jen vroucně mě políbil a tiskl mi déle ruku. To bylo poslední jeho s Bohem ženě mé i mně.

Již jsme ho nespatřili.

Věrná ošetřovatelka jeho, s níž si posud tu tam dopisujeme, poslala nám jeho odkazy, tři krásné chromotypie, ale o posledních chvílích nedověděli jsme se ničeho z jejích úst, jen co v denních listech bylo. Až při odhalení jeho pamětní desky vyprávěla nám, že Neruda té noci po našem posledním rozloučení nespal, že často k obrazu matčinu hlavu pozvedl, naň se zadíval, ale nemluvil; když pak ráno povstal, stále prý polohlasem sám sebe i ošetřovatelky se otazoval:

„Proč mi ten Adolf asi ten křížek dělal — proč? Jindy nikdy toho nečinil, proč tenkráte? Což mne již nechce vidět, či mne neuvidí, je to snad naposled?"

A zase zadíval prý se na obraz. Ty samomluvy a otázky opakovaly prý se až do osudného dne. —

Učinil jsem dobře, že tak jsem se loučil? — — Matička Nerudova odpověděla by snad více. — Vidím ji stále, jak se usmívá, jak klid a mír září jí z očí. Šťastná matka! Šťastný syn!

Vzpomínka na Svat. Čecha jako redaktora „Květů“.

Jako redaktor Květů byl toho Svatopluk Čech nad jiné dbalý, aby v měsíčníku svém dosáhl, pokud lze, nejen největší rozmanitosti obsahové, ale též aby vystřídal větší počet svých přispěvatelů; jinak býval by mohl vyplniti vlastními pracemi mnohá čísla — a zajisté k největší spokojenosti a radosti svých odběratelů.

Věda, že na svých šumavských výletech tu a tam do svého zápisníku verše si črtávám, a zvěděv snad od svého strýce, p. Raka, starosty v Kunžvartě, jejž jsem při toulkách šumavských neopomenul navštíviti, že jsem se po okolí zase toulal, psal mně ku konci roku 1880, abych mu něco pro Květy poslal z motivů šumavských. Potěšila mne tato jeho žádost a poctila zároveň, leč neměl jsem tenkráte nic, co bych poslal, aby mohlo býti v Květech otištěno, ačkolivěk jsem právě ukončil svou druhou kresbu ze Šumavy, „Pod

Vítkovým kamenem," kterou jsem však už před tím slíbil příteli Vlčkovi pro Osvětu.

V tom smyslu jsem také Svatoplukovi odepsal, ale přítel Čech nebyl s odpovědí spokojen a žádal mne, abych práci svou poslal jemu, že Vlček dosti příspěvků ode mne má, on však poskrovnu. Toho jsem ovšem učiniti nemohl, abych dané slovo rušil, leč by přítel Vlček dobrovolně k tomu svolil, což snadněji bylo vyjednati ústně než písemně. Čech dopsal mi, že si věc s Vlčkem vyjedná; ta náhoda byla mu po chuti a byla přízniva také Vlčkovi.

Přítel Vlček přál si už po delší dobu, aby se v Osvětě také nějakou prací Čechovou pochlubiti mohl, tož sdělil s Čechem, že mu „Pod Vítkovým kamenem" přenechá, jestliže za práci mou obdrží nějakou poněkud delší tvorbu Svatoplukovu, k čemuž on svolil. Vlček učinil výměnou zajisté znamenitý onchod; dostalť krásnou Čechovu „Slávu" náhradou za mou prostou kresbu šumavskou, jež vyšla k spokojenosti Svatoplukově hned na počátku ročníku, roku 1881, s pěknou illustrací Liebscherovou, a Vlček vytiskl téhož roku v Osvětě Svatoplukovu krásnou „Slávu". Oběma přátelům stalo se po přání a já byl z míry potěšen, že úspěšným dohovorem milých druhu dosáhl jsem jejich uspokojení.

□ □ □

Naposled s Čenským.

Začátkem prázdnin roku 1886 překvapil mne Čenský svou návštěvou v Písku; přijel se svým synáčkem. Byl to pravý svátek v mé skrovné domácnosti.

Nejprve prohlédl si cestu, kudy ondy kráčel, byv odveden a poslán k píseckému pluku, jehož nováčkové právě do Vlach odcházeli. Od přátel svých, již jsou v Písku buď u pluku buď na odpočinku, byl zrovna obklopen; měliť ho všichni rádi.

Za to já neužil jsem ho první čas hrubě nic; byliť právě zkoušky maturitní a já přicházel domů velmi pozdě. Čenský probíral se zatím v nové naší poesii, kterou jsem mu do světničky jeho skoro úplnou postaviti dal. Byl srdečně potěšen, neboť mnohé knihy znal pouze z posudků.

Konečně jsme mohli konati společné procházky a výlety. Jedné neděle vyjeli jsme si do Štěkně, utěšeného městečka s rozkošnou zahradou a zámkem kní-

Ferdinand Čenský r. 1863.

žete Windischgrätze, někdy hlavního sídla Českých bratří, krajinky to, jejíž půvab snažil jsem se vylíčiti v své „Běle".

Bylo pěkně, příroda jen se smála. Setí vlnilo se daleko široko jako zlaté moře, jehož mohutné modrající se břehy tvořilo krásné pozadí vrchů šumavských, jimž vévodil táhlý, dlouhohřbetý Boubín. Klasy nížily se hluboko k zemi a nad nimi vznášel se skřivánek, ten okřídlený verš nekonečné, čarodějné písně tvorstva. Od Šumavy vanul mírný, jihozápadní větřík a Otava vinula se kyprými luhy jako tekuté zlato. Hospodáři i hospodyně obcházeli pole, na mezích seděla děvčata a chlapci zpívajíce a děti a pěnkavy honily se po zahradách o závod. Všecko mile pozdravovalo a vítalo: příroda i lidé!

Čenský nemohl se nabažiti milého a krásného pohledu, jenž byl malebnější, čím blíže přijížděli jsme k Štěkni. Na malém návrší kázal vozkovi zastaviti; postavil se v kočáru, rozhlédl se zas a zas na vše strany a pravil dojemným, chvějícím se hlasem: „Jak čarodějně krásné vše tu je na té ladné, stříbropěnné Otavě, uprostřed těch zlatých klasů, těch kyprých stromů, těch roztroušených vesniček, těch dobrých milých lidí a zpěvných ptáků, těch pahorkův a lesů, těch hor a vrchův! Bože! Ten náš dobrý lid! Co mu to dá práce, co píle na to vynaloží, co jej to stojí krve i potu, než se

může těšiti z úrody svých políček. A co mu zbude. Ani daní zaplatiti nemůže, ani šatu, ba ani chleba není dost! Vše nese nám a my nakoupíme děl a mečův! Ubohý, ubohý lid! A jak pak teprve ti tam, na Šumavě a tam v Krkonoších! . . .“ A Čenský měl oči plny slz a pravil k svému synáčkovi: „Miluj ho, ten lid svůj, Jaroslávku, miluj ho a modli se za něho!“

Vzpomínka na Julia Zeyera.

Nevím už, kdy jsme se s Juliem Zeyerem ponejprv setkali, ale zdá se mi, že to bylo brzy po jeho prvním návratu z cest.

Jezdíval jsem tenkráte čas od času z Písku do Prahy k návštěvě své drahé matky, jež po smrti otcově odstěhovala se na Smíchov k mé sestře. Byly to většinou školské prázdně, jichž jsem tak užil; neboť častější výlety nebylo lze tenkráte podnikati, jezdiloť se ještě po dostavníku přes Mníšek a Dobříš.

Při jedné z takových návštěv myslím to bylo, sešli jsme se v knihkupectví Dra Grégra a Dattla. Vešli jsme s Nerudou, jenž dostával tam své korrektury, a našli jsme tam Zeyera. Vyjednával s Dattlem o vydání svého Černyševa: jak Dattel s námi sdělil. Román ten později v knihtiskárně Grégrově také byl vytištěn, ale vlastním nákladem Zeyerovým. Neruda nás bez okolků seznámil a já vyřídil Juliovi mimo to také pozdrav

jeho bratra Emila, tehdy nadporučíka 11. pluku řadového, doplňujícího se v Písku, jenž před nějakým časem z Tridentu a Benátek do Čech se vrátil. Emil, s nímž jsem se seznámil na své vlašské cestě v Benátkách, jak jsem ve vzpomínce v knize *„Černá hodinka“* vylíčil, dal mi pro Julia vzkaz a já měl tudy vítanou příležitost vzkazu toho mile se zhostiti. Rozhovořili jsme se a Zeyer pozval mě, abych jej navštívil, což jsem však tentokrát učiniti nemohl, ježto krátkou dobu své školské volnosti užiti jsem chtěl u své stařičké matky. Slíbil jsem mu, že tak učiním, až zas příště do Prahy přijedu.

Asi po půldruhém roku byl jsem jmenován při reálném a vyšším gymnasiu na Spálené ulici v Praze, kam jsem počátkem školního roku 1876 z Písku přesídlil. Bydlil jsem u matky, ale obědvával jsem čtyřikráte týdně u Knoblocha s Nerudou nebo u Frankovkého naproti Uršulinkám, odpoledne pak chodívali jsme do kavárny, jež sluje nyní Jacksonova, kde scházeli se povětšině mladí výtvarníci, hudebníci i literáti. Bývali tu Myslbek, Brožík, Chittussi, Mauder, Sládek, Čech, Jan Zeyer, Wiehl, Bendl, někdy i Dvořák a později přicházíval častěji také Julius Zeyer, který mě hned první den po svém objevení v kavárně do společnosti svých přátel uvedl.

Sedávali jsme vedle sebe a Zeyer vypravoval mi, co

ten neb onen právě tvoří a jak se mu to neb ono zvláště zamlouvá a líbí. Jednoho zimního večera chválil nad jiné veliký relief Myslbekův, zobrazující děje z královédvorského rukopisu, a vyzval mě zároveň, abych s ním navštívil dílnu přítelovu, jež tenkrát byla v přízemí domu nárožního z ulice Spálené do ulice Ostrovní, v levo. Ježto ústav, na kterém jsem učiteloval, byl téměř naproti, dohodli jsme se, že Zeyer na mne v určitou hodinu počká.

A tak se stalo. Zastali jsme Myslbeka v plné práci; měl asi dva veliké vlysy odlité a pracoval na novém. Práce líbila se mi ovšem velice pro její nevšední pojetí i rázovité provedení a v tušení svém pojmenoval jsem tenkráte přítele Myslbeka, jemuž druzi krátce *Mísa* říkali, „Zlatou miskou", totiž „*Graalem*" českého umění sochařského. Tenkrát se přátelství naše s Myslbekem utužilo a trvá, leč přátelství Zeyerovo k mistru sochaři zdálo se mi pozdější doby jaksi chladnouti, snad nedostatkem častějšího styku nebo různícími se názory životními.

Nevím, co to bylo, nevyzvídal jsem. — Od té chvíle, co jsme se v kavárně našli, scházeli jsme se častěji, ale jen ve chvílích podvečerních; večery trávil Julius doma, já pak ve společnosti Nerudově a tu a tam ve společnosti Arbesově, Čechově, Hellerově a j. v. Sládek pracoval a Vrchlický vrátil se z Italie teprv

něco později. — Když zavítal do Prahy Beckrův florencský kvartet, šli jsme se Zeyerem pokaždé do Konviktu, když Becker hrál, a uhostili jsme se na galerii. V přestávkách vypravoval mi Zeyer o svých cestách a svých cestovních útrapách. Jindy chodili jsme po atelierech některých přátel: k Brožíkovi, jenž maloval tenkráte nadživotní podobiznu paní Šamberkové v úloze Messaliny, jindy zase do atelieru Chittussiho, malujícího studii mladého drotara a chystajícího se na studium do Paříže, aby oddal se zde cele krajinářství, v němž později tolik vynikl, a někdy prohovořili jsme nějakou chvilku v Zeyerově úpravném bytě v domě jeho matky v ulici Mariánské naproti bývalé pile.

Dům, jenž náleží nyní, jestliže se nemýlím, bar. Ringhofferovi, byla velice pěkná stavba palácovitého rázu. Měla krásné hlavní schody, elegantní vestibul, velmi pěknou loggii, prostorný dvůr s remisami atd. Též uvnitř stavěno a spořádáno bylo všecko po způsobu vznešenějších rodin. Rozměry oken i dveří byly nad obyčej velké, výška síní nesla se skoro o polovic výše nad síně starších domů pražských i nad síně nových domů činžovních.

Do bytu Juliova, který byl v 1. patře a měl vyhlídku na dvůr, hojně zelením obrostlý, vešli jsme schody vedlejšími, ač vycházelo se z něho také na schody hlavní. Byl to prostranný pokoj o dvou hlavních

dveřích a dvou dveřích tapetových, vedoucích do menší ložnice a do malé toiletty. Nábytek pracován byl po návrhu Juliova bratra Jana ve slohu italské renaissance z měkkého, černě lakovaného dřeva, napodobení to palisandru, a měl žlutěbílé malované intarsie, jež svým dokonalým provedením činily dojem pravé slonoviny. V levo od okna stála vysoká knihovna stejné práce, od polovice vzhůru zasklená, v pravo naproti ní veliký psací stůl, nad nímž zavěšen byl obraz *Forum Romanum* taktéž v černém a širokém rámu, jenž byl skoro větší než vrchní deska psacího stolu.

Mimo to bylo v síni několik čtyřrohých taburetů a jedna velká lenoška, vše potaženo ohnivě červenou látkou hedvábnou. Takové byly též draperie oken. Vše činilo dojem velmi elegantní a přec jednoduchý: nebyloť v pokoji, kde Zeyer pracoval, ještě ani zmínky o pokladech starožitnických, jež vyrovnány byly v zátiší jeho vodňanském na podiv všem, kdo k němu přicházeli.

Tenkráte dotiskl Julius také Ondřeje Černyševa a daroval mi exemplář s přípisem velmi lichotivým, a jakkoli jsem o výtisk ten půjčováním už dvakráte přišel, dopídil jsem se ho po delší době přec a chovám ho jako milou památku.

Julius Zeyer.

Než tehdejší neutěšené poměry literární a společenské, jakož i rozervané poměry politické měly na mne, člověka venkovské samoty a volné přírody, vliv neblahý. Zasteskl jsem si po svém venkovském zátiší a rozhodl jsem se i přes domluvu Nerudovu a několika jiných přátel vrátiti se na své staré místo do Písku, jež mi bylo reservováno. K rychlému mému rozhodnutí přispěl také spor „Umělecké Besedy“ — jejíhož literárního odboru byl jsem tenkráte předsedou — s výborem slavnosti na počest sedmdesátých narozenin Palackého, jenž „Uměleckou Besedu“ jakožto korporaci při banketu zastoupenu míti nechtěl z příčin, že „U. B.“ nevyhověla žádosti předsedy slavnostního komitétu, žádajícího za něco, co stanovám „Umělecké Besedy“ se příčilo a proti odporu valné většiny výboru i členstva provésti se nedalo.

Do sporu toho přišel jsem jako Pilát do Creda a jméno mé vláčeno bylo v řádkách Brousku vedle jiných způsobem velmi neslušným, třeba že bezdůvodně. Rozhodl jsem se tedy, že se navrátím do Písku, ač právě toho času čilejší ruch literární počínal se jeviti. Vrátilť se Vrchlický z Italie a já měl radost, že jsem se mohl ještě před odjezdem osobně s ním setkati; byl zde čilý a energický Sládek, s nímž jsme si v „Umělecké Besedě“ při čtení Vrchlického „Eloe“ radostí ruce tiskli; byl tu snivý Čech, jenž, když někdo verše jeho

chválil, ostýchavě hlavu klonil; byl zde též ohnivý Havlasa, bodrý Holeček, srdečný, ač málomluvný Mokrý, milý a dobrý náš Herites, dumavý a skromný Kučera a více jiných, s nimiž jsem se setkával a jež jsem jako druh starší miloval a ctil zároveň.

Když přišly prázdniny r. 1876, odjel jsem do Písku definitivně, dojížděje k matce — tenkráte už po nové dráze železné — jak jen lze bylo, ale pokaždé hleděl jsem se sejíti též s milými přáteli a druhy svými, po nichž stýskalo se mi zas nyní v Písku. Tak přijel jsem také v čas, kdy Zeyer chystal se na druhou delší cestu do Italie; bylo to začátkem roku 1884 a zdá se mi, že konec školního pololetí.

Přátelé výtvarníci, s nimiž Zeyer více než s literáty se scházíval, uspořádali mu v „Umělecké Besedě" večer na rozloučenou a pozvali mě rovněž, když zvěděli, že jsem v Praze. Dostavil jsem se z nejprvnějších a poctili mne místem blíže Zeyera. Fr. Ženíšek nakreslil před tím podobiznu Juliovu dvěma křídami na tonovém papíru, jež se mi velice líbila a jež je nyní majetkem J. Sládka.

Tenkráte rozešli jsme se na delší dobu a zřídka vídali jsme se, až objali jsme se zase při slavnosti zasazení památní desky na rodný dům Havlasův, o kteréž slavnosti Herites ve „Zvonu" podrobněji se zmiňuje. Pamatuji se dobře, jak těch dní Zeyer nadmíru byl

vesel a zas, jak všecek se třesa, utíkal před žabou skokanem, kterou Thomayer na cestě ze zřícenin Helfenburských, kam jsme společně vyjeli, v příkopě silnice chytil, aby jí Zeyera škádlil. Veselejšího než tenkráte Zeyera nikdy jsem neviděl. —

Život jeho ve Vodňanech vylíčil Herites dopodrobna. Přijíždíval druhdy k nám buď sám, buď s vodňanskými druhy a někdy přijeli jsme též my: žena a já spolu s Dr. L. Šebkem (Ariettem) k vodňanským přátelům, a tu navštívili jsme Zeyera pravidelně. Někdy zase umluvili jsme společný sjezd buď na Hluboké neb v lesíku Protivínském, nebo jsme konali společnou procházku do Libějic neb do Chelčic a rozešli jsme se teprv, když jsme společně povečeřeli a pohovořili. Z Hluboké, kde setkali jsme se s churavým Eimem, utkvělo mi v paměti, jak se Zeyer těžce roztesknil při pohledu s pavlánu zámeckého k svobodným Horám, k Libějicum a k Lomečku, kde chtěl býti pohřben, a k šedým zástěním Šumavy, jež činí dojem krásný, ale smutný. Dlouho, dlouho nechtěl se s pavlánu hnouti.

Když Herites přesídlil do Prahy a Mokrý pro práce kancelářské častěji z domova odcházeti nemohl, přijíždíval Zeyer do Písku sám a častěji, někdy i dvakráte za týden. Přivážel s sebou knihy do vazby, hledal a kupoval starožitnosti, které pro něho písecký hodinář p. Khýn kupoval a schovával, a při té příležitosti opa-

třil se vždy hojně cigarettami, které náruživě kouřil a bez nichž byl všechen mrzut. Brániíval jsem mu v tom nadarmo, nabízel mu i dobré doutníky, abych jej od kouření neblahých sportek odvedl, ale vše bylo marno! Vždy odnášel jich domů hodný balíček a vedle nich balíček zákusků cukrářských, jimiž — a číškou starého, bílého vína — nepohrdl nikdy.

Když přišel, vyzval mě a Dra Šebka obyčejně na krátkou obchuzku městem a sadem a vracel se k nám, aby poslechl nějakou skladbu klassickou nebo valčíky Chopinovy nebo něco od Dvořáka, zvláště však od Smetany, kteréhož mistra nad jiné miloval. S jakousi zbožnou úctou poslouchal jeho skladby, jež znal z interpretací nad jiné znamenitých paní Zdeňky Hlávkové, když druhdy o prázdninách na zámku Lužanském chvílím klidu a zotavení se oddával. Dalibora miloval ze všech skladeb Smetanových nejvíce; požádal častěji za některé partie z něho mou ženu nebo mou neteř Zdenu a jsa velice shovívav nechtěl postřehnout ani nedokonalostí, které se druhdy vloudí i do hry těch, jimž stala se hra na piano mnohem více nežli pouhou ušlechtilou zábavou a útěchou, jako jest u mé ženy. Zeyer poslouchal vždy tiše a zbožně a při scéně, kdy zjeví se uvězněnému Daliborovi jeho bratr Zdeněk, měl pokaždé oči plny slz.

Naposled přijeli přátelé vodňanští do Písku společně

k mým šedesátým narozeninám, aby mi ruku stiskli, a Julius přinesl mi darem kytici polního kvítí v lidovém džbánku slovenském; symbolisoval tak mé písně. Kytice i nádobka jsou mi drahou památkou na chvíle družnější a na milé přátele v zátiší venkovském, z nichž dva už navždy odešli a z nichž jen náš milý Herites někdy do svého rodného hnízda zaletí, aby navštívil hroby svých drahých a okřál ve svěžím vzduchu pošumavském. Už tenkráte Mokrý jaksi churavěl, později pak po neblahé nehodě budějovické, kde následkem sklouznutí ruku sobě zlámal, počal strádati vždy vážněji.

Zeyera nemoc Mokrého velice dojímala; jak chorého přítele obětavě ošetřoval, zmínil se již Herites; dodávám pouze, že, když jsme pak ubohého přítele byli doprovodili na hřbitov vodňanský do rodinné hrobky, byl Julius jediným těšitelem ubohé paní a její dcerušky ve Vodňanech, neboť Herites jsa poměry nucen, bydlil už v Praze.

Když po smrti zesnulého přítele mysli jeho milých částečně se uklidnily, vypravil se Zeyer na cestu na Krym a pobyl většinou v Simferopolu u professora Kašpara, jehož přátelství velice si vážil. Na zpáteční cestě oloupen byl v železničním voze o velkou částku peněz, něco přes 500 zl., leč neznámý jakýs ctitel Zeyerův poslal mu celou částku s prosbou, aby ji

Fr. Herites. Jul. Zeyer. Ot. Mokrý.

Literární trojice vodňanská r. 1888.

přijal náhradou a užil jí k okřání po štrapácích namáhavé cesty. Byl to Hlávka.

Z Krymu přinesl Zeyer mnoho krásných vyšívek, tatarských starožitností a krásný obraz, podobiznu jakous, mistrovské to dílo staré školy španělské. Ani jsme netušili, octl se v Písku, neboť den svého návratu nám neudal, ač z listu jsme věděli, že se vrací. Přinesl nám každému nějakou památku; ženě mé látku domácího tkaní tatarského, Dru Šebkovi malý pozlacený ikon a mně ozdobnou násadku stříbrnou tulské práce, jež končila píšťalkou. Pravil mi: „Ptačí motivy" jsou ty tam; nebudeš-li si moci při reprodukci na některý motiv vzpomenouti, zahvízdej si, snad se dostaví!" Neužil jsem té rady; památky přátel a drahých příbuzných chovám příliš v úctě a lásce, abych jich užíval, opotřeboval a konečně snad pohodil. A tak leží píšťalková násadka, jak mi ji zvěčnělý přítel dal, neporušena na mém psacím stolku, vedle jiných jeho dárků.

Po návratu svém konal Zeyer přípravy k odstěhování se z Vodňan do Prahy a vycházíval častěji než jindy podvečer, aby se nasytil pohledem do kraje přes rybníky, na západ, jenž při soumraku tak nevšedně bývá zbarven, že podobá se obrazu jakés krajiny japanské, a jejž domníval se viděti, jak mi z Paříže r. 1889 psal, i v jakéms obrazu Salonu, od něhož prý

nemohl očí odtrhnouti a jenž jej přiměl, že dříve do Vodňan se vrátil, než chtěl. A teď bylo mu s Vodňany loučiti se navždy; nebyloť už důvěrnější duše, s níž by mohl pohovořit, vždyť i paní Mokrá byla na skoku do Prahy, kam provdala se její dceruška Marie.

Zeyer přijel ještě několikráte do Písku, aby si oddechl po únorném skládání svých pokladů a konečně, aby si objednal nábytkový vůz, který by vše, co jeho, navždy z Vodňan odvezl do Prahy, do paláce páně Hlávkova, kde byl pro něho byt už upraven v III. dvoře, VII. schody, kde také umřel.

Zeyer byl povahy milé, velmi dobrosrdečné, ale pohněval-li se na politické neb sociální poměry naše, byl hněv jeho ostřejší než hněv jiných a pak užíval při tom výrazů velmi ostrých. Leč ještě více hněval se na ty, kdo si ubližovati, kdo si křivditi a se týrati nechávají, než na ty, kdo nám ubližují, nám křivdí a nás týrají; plynulo to však ze vřelého soucitu a lásky k tomu lidu, z kterého sám vyšel, třeba po styku s ním méně toužil.

O zjevech uměleckých rád mluvíval a často, o zjevech nové literatury však málo a to výhradně jen tenkráte, když při úsudcích sporných chtěl o věci míti soud vlastní. Ptal-li jsem se, co soudí o tom neb onom, říkával: „Já to nečtu, škoda času," a jinak, nebo pronesl soud svůj několika slovy: „To je roztomilé", nebo

„Nic zvláštního, ale pěkné,“ nebo konečně: „Na tom nic není, jsou to samé z papíru vystříhané figury.“ Velikou úctu měl k dámám Karolině Světlé, s níž poslední její okamžiky hovoříval o věcech transcendentálních, a k Žofii Podlipské, jíž neopominul nikdy v Praze navštíviti.

V soudu o tvorbách literárních, výtvarných i hudebních měl své vlastní stanovisko a výlučné, s něhož nedal se nakloniti k žádné straně, byť po delší rozmluvě třebas názor odpůrcův uznával; chtěl zůstati vždy svůj. — Když roku 1898 o prázdninách v Lužanech Zeyer v zámku presidenta Hlávky trávil prázdniny, přijel jsem i já, byv laskavě pozván, abych shlédl rozkošné to zátiší na Úhlavce, která protéká prostorným parkem ve všem všudy ladně upraveným.

Jednoho večera — tenkráte bylo více hostí na zámku — přála si paní domu, abych přečetl něco ze Zeyerovy „Karolínské epopeje“ a sice „Píseň o korunovaci krále Lovise“. Uvedlo mě to do rozpaků. Rád bych byl splnil přání paní Hlávkové, ale nerad bych byl přišel v rozpor s Juliem; neboť znal jsem jeho soud v příčině čtení blankversu, a užil jsem proto rozmanitých vytáček. Ale nic naplat, musil jsem čísti. Sebral jsem se tedy a dával jsem bedlivý pozor na všecka rozdělovací znaménka, na veškeré přirozené i umělé cesury, na těžké i lehké akcenty, na arse i spády — vůbec na

všecko -- jen abych k jasné platnosti přivedl bohatýrské verše přítelovy.

Snad nikdy nečetl jsem veršů tak bedlivě jako tenkráte, ale Julius nebyl stejně spokojen jako ostatní posluchačstvo; nebylyť mu jednotlivé verše od sebe dosti děleny; chtěl, aby i tenkráte přesně se odlišovaly, když v proudu vypravování slovně těsně a nerušeně splývaly; chtěl, aby ze zvukového zvlnění celku verš každý vynikal zvlášť, aby měl svůj zvukový spád i přes větu neukončenou a kusou. —

Přišli jsme do malého sporu; já měl důvodem vědomí, Julius porážel mě Racinem a Corneillem a umělci z Comédie française a pravil konečně:

„Ty to čteš jako prósu a ne jako básnicky přesně odměřené verše a slohy."

„Tím mě, milý příteli, nejvýše chválíš," řekl jsem, „jinak ani rýmovaných básní nečtu."

Ale Julius tvrdil, že své verše čtu docela jinak, úplně správně, a že veršům jeho nedal jsem té zvukové barvitosti, jež jim náleží, aby hudebně vyzněly. Marně jsem dokazoval, že je to sluchový klam, že rým všech veršů, tedy i mých, trvaleji v uchu utkvívá, že je jakýms bezvolným dělidlem vět jinak sloučených, Zeyer nechtěl toho doznati, až konečně paní domu rozhovoru našemu konec učinila mistrným přednesem skladeb Beethovenových. Ráno nebylo o sporu ani

potuchy; duše naše skonejšily se velebnými zvuky varhan krásné kaple zámecké, na nichž domácí paní provázela svěží hlasy vesnických dívek z okolí, jež sama zpěvu kostelních písní vycvičila.

Když se Zeyer ubytoval v Praze, psal mi několikráte; poslední list byl novoroční pozdrav tenkráte už těžce nemocného přítele. Den po slavnostním zasedání České Akademie, kdy prohlášena byla čestná cena 2000 K, již IV. třída právem Zeyerovi jednomyslně přiřkla, navštívil jsem Julia se svou ženou. Byla tam četná družina přátel Zeyerových, mezi jinými věrná jeho opatrovnice, slečna Helenka Sládkova, pp. president Hlávka, architekt Fanta, prof. Mauder a jiní z jeho nejintimnějších přátel. Právě se mu přitížilo; mě ani do ložnice pustiti nechtěli, jen má žena směla k Juliovi na okamžik.

Tenkráte činily se už přípravy k přenesení Zeyera do bytu jeho sestry, paní Jungfeldové, na Vinohradech, již něžně miloval a o níž nám druhdy velice vřele hovoříval. Stalo se to několik dní na to, ale dlouho netěšil se Julius sesterskému opatrování; odletěl na pomezí neznámých světů, ale památka jeho a záře a jas jeho umění zůstanou mezi námi a mezi těmi, kdo přijdou po nás.

Kříž Julia Zeyera.

Krásného dne červnového roku 1897 přijel k nám Zeyer z Vodňan hned po 8. hodině ranní; jindy přijížďíval vždy odpoledne, a jelikož byla středa a já měl odpůldne volno, tušil jsem, že hodlá asi vyjeti si s námi do hor, do krásných lesů na „Matku" nebo k „Němci" nebo do Svícnů, ale Zeyer přišel za příčinou docela jinou; přijel, aby shlédl některé kované kříže náhrobní, o nichž jsem mu vypravoval. Měl v úmyslu postaviti příteli Chittussimu prostý sice, ale pěkný řemeslný pomník, jak si toho zvěčnělý přítel nás obou přál, když těžce jsa churav, tušil svůj blízký skon. Zeyer chodě druhdy s námi na hrob mých dětí spatřil na hřbitově píseckém tři pěkně kované kříže uměleckého díla a soudil z toho, že podobných křížu v okolí bude asi více.

Vyjeli jsme tedy na Čížovou, kde stávaly ještě před nedávnem dva kované kříže, ale ty oba zmizely.

snad že je dali dědicové pohřbených zde předků opraviti nebo hodili je do starého železa, jako se stalo v témže místě s mříží výklenku, kde odpočívají kosti Loreckých ze Lkouše, zavražděni ondy od sedláků a čeládky na dvoře v Šamonicích.

Věděl jsem však ještě o jiných křížích a zvláště zamlouval se mi pěkně tepaný kříž rokokový na hřbitově v Radobicích, kde farářem byl hovorný a vzdělaný krajan můj P. Cikán, kněz řádu Maltánů. Pan farář dal nám ihned svolení k prohlídce kostela a jeho skrovných památek, při nichž nezdrželi jsme se dlouho, ubírajíce se hned ke kříži.

Kříž, jenž zdobil zapadlý a dávno zapomenutý hrob jakéhos vyššího úředníka radobického velkostatku, líbil se Zeyerovi velice a byl některými jeho, ovšem už porouchanými ozdobami filigránskými zrovna nadšen, ale kříž získati nebylo lze. Bez svolení úřadu patronátního nechtěl pan farář svoliti k ničemu za sebe větší náhradu, ač jinde takové kříže, k nimž sice 30—50 let nikdo se nehlásí, stávají se majetkem hrobníkovým neb prodávány jsou ve prospěch chudých za staré železo.

Vraceli jsme se lesem domů, leč Juliovi stále na mysli tanul pěkný kříž v Radobicích a vypravoval mi, jak si hrob Chittussiho jím vyzdobený představuje. Pak ustal v hovoru a dumal. Jeli jsme lesem a po nedáv-

Hrob Chittussiho na hřbitově Vyšehradském s křížem Zeyerovým.

ném dešti vanul dosti ostrý vítr severní; ochladilo se a na lesy klonil se soumrak. Páry vystupovaly z vlažné, náhle se ochlazující země a vystupovaly po obou stranách silnice na pokraji lesa v porůzných šedých tvarech a houstly před námi i za námi i po obou stranách kočáru vždy víc a více.

Zeyer se hlouběji zadíval do večerního toho zjevu, až konečně zas obrátil se ke mně a pravil:

„Je skoro lépe, že jsem toho kříže nedostal; proč měl bych olupovati o poslední památku člověka snad lepšího, než jsem sám, který nemá snad už nikoho kdo by naň vzpomněl, než to prostičké luční kvítí, jež vyrůstá z hlíny jeho zapomenutého hrobu.“

A po chvíli zastávky pravil dále:

„Hleď, ty mlhy, jež kočár náš obkličují! Zda nezdají se býti duchové těch, na jejichž hroby jsem vstoupil, abych získal poslední zdobu jejich rozpadlých těl, jejich zpráchnivělých lebek a zpopelených srdcí? Můžeme-liž říci, že nejsou skryti v mlhách těch, že nás dohánějí, chtíce s námi účtovati a věděti, proč vše to činíme. Ach, jako ty mlhy vůkol nás, těsní se nepřátelské vůkol naší země a památky hrobů našich zmizeti mohou ještě spíše než ony, jež vyrvati jsme chtěli my z hrobů těch zapomenutých.“ —

Dlouho jsme mlčeli, ba už nepromluvili jsme celou cestu až domů. Julius byl více než jindy zamlklý a

o 10. hodině odjel do svého bedlivě a apartně upraveného bytu, do svého přenosného musea v osiřelých nyní Vodňanech.

Kříž na hrob přítele Chittussiho nad jiné krásnější a umělejší získal přec, ale nevzal ho již s hrobu sám; koupil jej v obchodě starožitníka ve kterémsi městě jižních Čech, kříž pak jiný, renaissanční, který mezi tím já pro něho získal, pověsil přítel Julius v předsíni svého útulku vodňanského a říkával, kdykoliv jsem k němu přišel: „Ten přijde na můj hrob!"

Myslím však, že ctitelé Julia Zeyera postarají se o důstojnější pomník a že kříž ve sbírkách jeho chovaný bude součástí Zeyerova museálního odkazu tomu lidu, jejž miloval bílým žárem své ohnivé, po kráse planoucí duše.

OBSAH.

*

NAKLADATELSTVÍ

J. OTTO

V PRAZE